Overdrachtsdocument 2022

gemeente
Weststellingwerf

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Uitgelichte thema's 4
Paragrafen 11
Overige onderwerpen 16
Bijlage 1: Ontwikkelingen binnen OWO 22
Bijlage 2: Project Stabiel, structureel saldo (stand van zaken) 24
Bijlage 3: Project Grip op Sociaal domein 2.0 (stand van zaken) 25
Bijlage 4: Klimaat en Duurzaamheid 27
Bijlage 5: Typisch Weststellingwerf 33

Voorwoord

Voorwoord

Beste leden van de raad van de gemeente Weststellingwerf,

Voor u ligt het overdrachtsdocument 2022. Via dit informatiedocument willen wij u op hoofdlijnen inzicht bieden in belangrijke dossiers en ontwikkelingen die nu in onze gemeente spelen. Wij verwachten dat (een deel van) deze onderwerpen tijdens de onderhandelingen om tot een coalitie te komen besproken worden. Dit informatiedocument is bedoeld om u te informeren en input te geven voor deze gesprekken.

Het is wederom voor de start van een nieuwe bestuursperiode dat een dergelijk document wordt gemaakt. We denken er verstandig aan te doen om u een overzicht te geven van de dossiers en ontwikkelingen die in onze gemeente spelen. We zullen met elkaar moeten zien of dit helpend is bij de coalitiebesprekingen en welke informatie nog wordt gemist. We zijn altijd bereid om tijdens de gesprekken, maar ook als het college is gevormd, u verder en diepgaander te informeren.

Naast de inhoudelijke onderwerpen bieden wij in dit document ook inzicht in de actuele financiële positie van de gemeente. Onderwerpen die in OWO verband spelen zijn met de partners besproken en afgestemd. De teksten zijn wat dat betreft ook hetzelfde.[1] Zeker daar waar het gaat om noodzakelijke investeringen en nieuwe wetgeving waaraan gemeenten moeten voldoen en waarin samen optrekken gewenst en noodzakelijk is.

Dit overdrachtsdocument is als volgt opgebouwd:

- een overzicht van uitgelichte thema's op het gebied van beleid, nieuwe wetten en regelingen voor zover bekend en relevant, die van invloed zijn in de komende collegeperiode. De thema's zijn in willekeurige volgorde benoemd.

  Na deze thema's komen een drietal paragrafen. Een gaat over de samenwerking, een gaat over het actuele financiële perspectief en de andere gaat over de ontwikkelingen in de organisatie.

- een overzicht per programma van aanvullende zaken die spelen.
- diverse bijlagen waarin een verdere toelichting wordt gegeven op een aantal specifieke dossiers. De bijlagen worden verder toegelicht in de tekst. We hebben er voor gekozen om de stand van zaken met betrekking tot grip op sociaal domein en de bezuinigingen in een bijlage te verwoorden. Er is een bijlage toegevoegd waarin de tekst is opgenomen zoals die ook door de OWO-partners in hun informatiepakket is opgenomen. Een specifieke bijlage met als mooie titel Typisch Weststellingwerf is opgenomen. Hierin wordt een aantal achtergrond ontwikkelingen en cijfers van Weststellingwerf weergegeven.

Bij dit gemeentelijk overdrachtsdocument wordt ook een pakket van recente OWO-documenten aangeboden.

De directie

[1] We hebben ervoor gekozen om de OWO teksten integraal in een bijlage op te nemen. Het kan dus zijn dat u in deze bijlage hetzelfde leest als in de hoofdtekst.

Uitgelichte thema's

Crisis

1: Na-effecten coronacrisis
De afgelopen twee jaar hebben de coronamaatregelen een grote invloed gehad op de samenleving, met ingrijpende gevolgen op sociaal, economisch en maatschappelijk gebied. Ook de komende tijd zullen de na-effecten van de coronacrisis nog voelbaar zijn. Mogelijk worden deze effecten op een aantal terreinen zelfs nog versterkt door de oorlog in Oekraïne. De gemeente zal in de bestrijding van deze na-effecten voor haar inwoners, ondernemers en maatschappelijke voorzieningen zeker een rol hebben. Soms zijn hiervoor ook al plannen en acties in gang gezet, zoals het crisis- en herstelplan voor de arbeidsmarkt.

Corona is ondertussen nog niet verdwenen, ook al is er om begrijpelijke reden minder aandacht voor. De verwachting is dat we nog wel een tijd met corona zullen moeten omgaan. Het rijk bereidt hiertoe een langetermijnaanpak voor waarin een goede balans tussen gezondheid en de impact op maatschappij en economie wordt nagestreefd. De VNG draagt hier aan bij vanuit een lokale invalshoek.

We verwachten voor de bestrijding van de na-effecten en de langetermijnaanpak van corona, naast de middelen die we nog ter beschikking hebben voor dit doel, dat het rijk financieel zal bijspringen.

2: Oekraïne-crisis
Nederland bereidt zich voor op de komst van een grote groep vluchtelingen uit Oekraïne. Het kabinet wil dat alle 25 veiligheidsregio's op zoek gaan naar duizenden opvangplekken voor Oekraïense vluchtelingen. Dit betekent dat ook wij als gemeente verantwoordelijk zijn voor de realisatie van de opvang binnen Weststellingwerf, inclusief de organisatie van de eerste levensbehoeften. Dit vraagt nu al een forse inzet van geld en personeel en heeft dus gevolgen voor de gemeentelijke organisatie.

De impact voor onze gemeente is nog niet te overzien, maar wij verwachten dat die aanzienlijk is. Naast het drama van de vele vluchtelingen, krijgen we ook met andere gevolgen van de oorlog te maken. De energieprijzen stijgen in snel tempo en de inflatie loopt snel op. Dit heeft consequenties voor veel gemeentelijke activiteiten en de begroting. Deze beweging was al gaande, maar wordt door de oorlog versterkt. De koopkracht gaat achteruit en kan waarschijnlijk niet (volledig) worden gecompenseerd. Wij verwachten dat mensen met een laag inkomen met inflatie- en energiearmoede te maken krijgen. Het rijk heeft verschillende regelingen afgekondigd, die door gemeenten zullen worden uitgevoerd.

De financiële gevolgen van dit alles zijn niet bekend, maar hierin verwachten we dat het rijk de gemeenten in ieder geval deels zal compenseren.

Beleid

3: Klimaat & Duurzaamheid[2]
In het Klimaatakkoord van Parijs (1999) is een CO2 reductie afgesproken van 49% in 2030en 95% in 2050 ten opzichte van 1990. Deze afspraken zijn voor Nederland officieel vastgelegd in de Klimaatwet. Ook onze gemeente moet zich inspannen om te kunnen voldoen aan de ambities van deze CO2-reductie. Wij hebben daarom het programma duurzaamheid ingericht, met daarbinnen de pijlers energietransitie, een klimaat-robuuste omgeving, circulaire economie en communicatie en samenwerking. Binnen deze pijlers werken we aan een groot aantal thema's en projecten. Enkele majeure projecten zijn:

- Regionale Energiestrategie (RES)
  We moeten grootschalige duurzame energieopwekking realiseren. Dat vraagt om een systeemanalyse. Zodat we de behoefte, de bestaande opties en de noodzakelijke aanvulling in beeld hebben om tot een toekomstbestendige energiemix te komen. Vandaaruit gaan we op zoek

[2] Een verdere uitwerking van dit belangrijke thema staat in bijlage 4: Klimaat en Duurzaamheid.

naar geschikte locaties voor zowel opwekking als opslag. Initiatieven en participatie vanuit de samenleving zijn de motor voor succes.

- Warmtetransitie
  Onder de Warmtetransitie verstaan we de overstap naar alternatieven voor fossiele brandstof. De gemeente heeft een regierol in de overgang naar aardgasvrije wijken en dorpen. Dit is een nieuwe, structurele taak voor de gemeente die extra capaciteit vraagt. Met name omdat we hierbij inwoners en andere belanghebbenden betrekken in een wijkgerichte aanpak. In onze gemeente zijn beperkte mogelijkheden voor collectieve alternatieven voor aardgas. Daarom zal een groot deel van onze aandacht gericht zijn op bewustwording en ondersteuning van huishoudens om het gasverbruik in hun individuele woning te beperken.

In toenemende mate staat de uitvoering van deze en andere duurzaamheidsprojecten onder druk door het ontbreken van voldoende middelen en formatie in onze organisatie. Wij verwachten dan ook dat een investering hierin de komende jaren onvermijdelijk is. Het rijk stelt hiervoor vooralsnog onvoldoende middelen beschikbaar.

4: Omgevingswet
De planning is dat de Omgevingswet op 1 januari 2023 in werking treedt. De Omgevingswet vervangt 26 bestaande wetten en zorgt voor één wet op het gebied van de fysieke leefomgeving. De implementatie van de Omgevingswet is complex en gaat tot zeker 2029 duren. De Omgevingswet vraagt om een heel andere manier van werken. We zullen veel meer gericht zijn op het begeleiden van de wensen uit de samenleving. Voor de implementatie van de Omgevingswet werken we samen in OWO-verband. Hoe we dat doen is te zien in de infographic die u in bijlage 6 van de bijgevoegde overdrachtsdocumenten van de OWO vindt. De Beleidstafel OWO-Omgevingswet heeft sturing gegeven aan de mogelijke harmonisatie van de uitvoering, waarbij ‘Samen zelfstandig’ een helder credo is geweest. We hebben veel bereikt, hebben nog genoeg te doen, maar zien ook verschillende mogelijkheden om onze unieke OWO-samenwerking op grond van de vastgestelde visie verder te verdiepen en te ontwikkelen. Wij verwachten de komende tijd veel energie te moeten besteden aan de uitwerking van de bestaande omgevingsvisie, zoals het ontwikkelen van instrumenten voor participatie. Vraag is of de Omgevingswet aan de verwachtingen van eenvoud en snelheid zal voldoen. Daar is nu nog onvoldoende zicht op.

Het rijk gaat de gemeenten voor de kosten van de invoering van de Omgevingswet compenseren via de meicirculaire 2022. Onduidelijk is of we hiermee voldoende financiële armslag krijgen voor bijvoorbeeld de noodzakelijke investeringen in ICT.

5: Veenweide en Stikstofproblematiek
Het huidige Rijksbeleid inzake veenweide en stikstof stelt ons voor een lastige opgave, maar biedt ons ook kansen om ook in de toekomst goed te kunnen werken en wonen in het veenweidegebied. In onze gemeente ervaren we ernstige problemen m.n. in de Groote Veenpolder: verdroging van het natuurgebied, funderingsproblemen van woningen en duur waterbeheer. De Groote Veenpolder is aangewezen als één van de kansrijke gebieden in het Friese Veenweideprogramma 2021-2030. In dat programma werken gemeente, Wetterskip en provincie samen aan mogelijke oplossingen voor het gebied en haar inwoners.

Mogelijk ligt hier een koppelkans met het ‘Friese Uitvoeringsprogramma Stikstof’. In dit programma werken provincie, sectoren die stikstof uitstoten en medeoverheden samen aan het terugbrengen van de stikstofuitstoot en het robuuster maken van de natuur: de doelstellingen uit de Stikstofwet. Op die manier ontstaat er een betere balans tussen economische/maatschappelijke ontwikkelingen en het beschermen van onze stikstofgevoelige natuur.

Het dossier Veenweide gaat volgend jaar over in het Nationaal Programma landelijk gebied. De essentie is dat de wettelijke taakstellingen op het terrein van bodem (stikstof, Veenweide) en water (kaderrichtlijn water) centraal in een landelijk programma worden ondergebracht. Hiervoor is 25 miljard euro beschikbaar. Er gaat flink wat veranderen en dat heeft ook consequenties.

In 2022 Herijking Veenweideprogramma 2021 – 2030
In de herijking staan drie punten centraal: handhaven van de taakstelling van 0,4 megaton, het uitbreiden van het areaal van het dikke veen en de aanpak funderingen. Met name de pilot ten aanzien van funderingen die in onze gemeente is opgepakt, vraagt op korte termijn aandacht.

Deze doelstellingen zijn nog eens aangescherpt in het landelijke coalitieakkoord. Het Rijk stelt middelen beschikbaar om deze doelen te behalen, bijvoorbeeld met een transitiefonds voor het landelijk gebied. De provincie is reeds gestart met de planfase van het uitvoeringsprogramma. Voor het 'Friese Uitvoeringsprogramma Stikstof' zijn in onze gemeente gebiedsanalyses uitgevoerd in de Rottige Meenthe & Brandemeer.

Het vraagt een investering in doorzettingskracht en onderzoekscapaciteit om de kansen te benutten die het Veenweideprogramma, het uitvoeringsprogramma Stikstof en de koppeling daartussen bieden. Samenwerking met andere overheden is hierbij essentieel. Gezien de ernst van de problematiek en de kansen die er liggen in onze gemeente is een proactieve houding in dit dossier wenselijk.

6: Wonen
Wonen is een belangrijk thema voor de komende jaren. In de huidige Omgevingsvisie staat dat onze gemeente ruimte wil bieden aan wonen op maat door nieuwbouwwoningen te realiseren. Daarnaast wil onze gemeente mogelijkheden verkennen van woningbouw in dorpen mits ze de kwaliteit van dorpen versterken zodat ze aansluiten bij de vraag. Sinds het opstellen van de Omgevingsvisie is de druk op de woningmarkt enorm toegenomen. Deze ontwikkeling vraagt om het opstellen van woonbeleid. Daarmee kunnen we de kaders vaststellen voor de verschillende deelthema's zoals nieuwe bouwlocaties in Wolvega en Noordwolde, bouwen in de dorpen, bouwen voor doelgroepen en de vraag of een huisvestingsverordening wenselijk is. Binnenstedelijk is er veel mogelijk. De vraag is aan de orde op welke wijze de gemeente wil sturen en richting geven. De Lindewijk heeft een beperkte potentie die planmatig verder wordt uitgerold. De vraag naar meer en waar en hoe wonen is urgent.

Ook de opgaven op het gebied van duurzaam wonen, levensloopbestendig wonen, leefbaarheid in de dorpen en wijken en het gezamenlijk werken aan deze deelthema's en opgaven met inwoners en de dorpen zullen in het woonbeleid aan de orde komen. Het is dan ook belangrijk om met het woonbeleid zoveel mogelijk aan te sluiten bij andere beleidskaders zoals de Transitievisie Warmte, de Woonzorgvisie en de Omgevingsvisie.

7: Duurzame inrichting van de openbare ruimte
Naar verwachting zal vrij snel na de installatie van de nieuwe raad de leidraad duurzame inrichting openbare ruimte (DIOR) ter besluitvorming voorliggen. De DIOR geeft een eenduidig kader voor een duurzame toekomstbestendige en bruikbare inrichting van de openbare ruimte die goed te beheren en onderhouden is. De verwachting is dat met de leidraad projecten sneller uitgevoerd kunnen worden en de onderhoudskosten beter beheersbaar zijn.

Investeringen in de openbare ruimte blijven de komende jaren nodig. In het DIOR is de focus verlegd van onderhoudskwaliteit naar inrichtingskwaliteit. Inrichting gaat immers vooraf aan onderhoud van de ruimte en geeft daarmee een beter sturingsmiddel. We verwachten daarmee meer samenhangende inrichtingskeuzes te maken die duurzaam, veilig en bij voorkeur onderhoudsarm zijn.

Gezien de huidige situatie van het onderhoud is het vaststellen van dit kader- en sturingsdocument erg belangrijk. Om de duurzame keuzes voorvloeiend uit de DIOR te kunnen maken en daarbij rekening houdend met het huidige kwaliteitsniveau, zijn er de komende jaren investeringen in de openbare ruimte nodig.

8: Gemeentelijke verkeersvisie

Het vigerende gemeentelijke verkeers- en vervoerplan (GVVP) stamt uit 2000 en is niet meer geschikt als beleidskader voor een groot aantal huidige vraagstukken. De effecten van verschillende maatschappelijke, economische, technische en ruimtelijke ontwikkelingen vragen om een geactualiseerde samenhangende integrale beleidsvisie. Voorbeelden van die ontwikkelingen zijn: woningbouw, groei van bedrijventerreinen, veranderende parkeerbehoefte, toename van het aantal kwetsbare verkeersdeelnemers, veranderingen in de mobiliteitsvraag (deelauto's, deelscooters), veranderingen in het type vervoersmiddelen (elektrische auto's, elektrische fietsen, etc.), veranderingen in de aard en intensiteit van verkeersstromen en veranderende wet- en regelgeving op de gemeentelijke verkeersinfrastructuur.

In de afgelopen jaren ondervinden we steeds meer hinder van het ontbreken van een dergelijk beleidskader. Het opstellen hiervan is dan ook urgent. Daarbij merken wij op dat er zowel voor het opstellen als de uitvoering van dit beleidskader weinig tot geen beleidscapaciteit aanwezig is. Bovendien moet er voor de uitvoering van verkeersverbeteringen nu steeds gezocht worden binnen de bestaande onderhoudsbudgetten en investeringsbudgetten.

9: Ontwikkelingen Sociaal Domein
De decentralisaties van 2015 zorgden voor een diepgaande verandering van het Sociaal domein. Niet alleen kreeg de gemeente nieuwe taken, het was daarbij ook de bedoeling de taken op een heel andere manier te doen. Deze beweging, de transformatie is nog volop bezig en vraagt ook de komende jaren veel aandacht. Daarnaast zijn er plannen vanuit Den Haag en een aantal andere (maatschappelijke) ontwikkelingen waar de gemeente de komende jaren rekening mee moet houden. We zullen daarom prioriteiten moeten stellen. Daarvoor is er een samenhangend programma nodig waarin elementaire zaken als de ondersteuning aan mensen in een kwetsbare positie, de menselijke maat, integraal werken, dienstverlening en toegankelijkheid, de kracht van lokaal en inzet van de samenleving aan de orde komen.

Er moet rekening gehouden worden met:

- De sociale gevolgen van corona, waardoor bestaande kwetsbaarheden zijn verscherpt. Dit kan de komende tijd leiden tot een groter beroep op de voorzieningen. Hieruit voortvloeiend is door het kabinet al een intensivering van de armoede- en schuldenaanpak ingezet.
- De vergrijzing die zal leiden tot een grotere ondersteuningsvraag.
- Een forse herziening van de Participatiewet die een aantal knelpunten in deze wet op zal lossen, maar die ook aanzienlijke impact heeft op de uitvoering van de wet.
- Verdere stappen in de voorbereiding decentralisatie beschermd wonen.
- De implementatie nieuwe jeugdhulp die vanaf 2022 van start is gegaan.
- Een Breed Offensief om de arbeidsmarktkansen voor mensen met een arbeidsbeperking te vergroten.
- De druk op beschikbare budgetten (Zie ook bijlage 3).

Bij dit alles staat de inwoner centraal. Daarom moeten visie, beleid en uitvoering aansluiten op de leefwereld van onze inwoners.

Uitvoering

10: ICT[3]
In OWO verband streven we naar het verminderen van kwetsbaarheid, het verhogen van de kwaliteit en het beperken van de kosten. We hebben ook op het gebied van ICT en informatievoorziening sterk gestuurd op de kostenbeheersing. Daarin hebben we de grenzen gezocht en in het licht van de meest recente ontwikkelingen mogelijk overschreden.

[3] Zie bijlage 1: Ontwikkelingen binnen OWO

In de komende jaren is een koerscorrectie nodig, waarin we de investeringen op het vlak van ICT meer in lijn brengen met de toegenomen eisen, maar ook aansluiten op de sterke stijging van de kosten op dit vlak die nog te voorzien zijn. In alle sectoren, maar zeker binnen de overheid neemt het aandeel van ICT als percentage van de begroting sterk toe. Met name de laatste twee jaar is sprake van een scherpe stijging overheidsbreed. Wij zijn daarin achtergebleven en dat wordt nu erg voelbaar.

De Covid-lockdowns hebben ons met de neus op de feiten gedrukt: we zijn volledig afhankelijk van betrouwbare en veilige systemen, waar we altijd en zonder onderbreking toegang toe hebben. We kunnen niet werken zonder goede apparatuur waarmee we altijd en overal bij ons werk kunnen. Het heeft ons ook alert gemaakt op de grote kwetsbaarheid bij uitval of inbreuk op onze data en onze systemen.

In de afgelopen jaren heeft de wetgever steeds strengere eisen gesteld aan de manier waarop we onze systemen inrichten en beheren en hoe we met data omgaan. We kennen de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Baseline informatiebeveiliging Overheid (BIO), de Omgevingswet en binnenkort moeten we ook voldoen aan de wet Open Overheid (WOO) en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv).

Daarnaast zien we een grote toename van cybercrime. Dat varieert van lichte vormen van bedrog, zoals de veelheid aan phishing mails en spookfacturen tot zware inbraken in de gemeentelijke systemen, variërend van Ddos aanvallen tot inzet van ransomware. Twee jaar geleden is de gemeente Hof van Twente gegijzeld door hackers die de toegang tot alle systemen en data voor alle gebruikers geblokkeerd hadden (en zelf toegang hadden tot privacygevoelige gegevens). Denk hierbij ook aan het recente lek van ApacheLog4J, waardoor wij ook enkele systemen niet konden gebruiken. Tenslotte komt de dreiging van digitale terreur en sabotage helaas nu ook nabij.

We moeten als OWO-gemeenten nu gezamenlijk extra stappen zetten, waarbij we niet alleen de toenemende eisen het hoofd moeten bieden, maar ook een inhaalslag moeten gaan maken. We voorzien dat we in de meerjarenbegroting hiervoor substantieel gelden moeten reserveren. We voorzien dat een deel hiervan een incidentele ‘hobbel’ in de uitgaven zal zijn en een deel structureel zal doorwerken. Op dit moment wordt een diepgaande analyse gemaakt van de opgave voor de komende raadsperiode. We hebben deze nog niet volledig afgerond, maar vertrouwen erop deze voor 1 april voor te kunnen leggen, als aanvulling, uitwerking en concretisering van de hierboven omschreven opgaven.

11: Documentaire Informatie Voorziening (DIV)[4]
Ook op het gebied van Documentaire Informatievoorziening (DIV) ligt een opgave. Het laatste archiefjaarverslag beoordeelt onze DIV als ‘matig’. Er is sprake van achterstanden op het gebied van archivering, die door overdracht van papieren archieven uit de drie gemeenten verder zijn opgelopen. We hebben een verbeterplan voorliggen. Door de inhaalslag uit te smeren in de tijd, egaliseren we de kosten. In een tijdsbestek van vier tot vijf jaar kunnen we de archieven volledig digitaliseren en op orde brengen. Ook hier zullen we nog een nadere risicoanalyse op los laten, waarbij we in overleg met de archiefinspectie zullen bezien wat minimaal nodig is om aan de wetgeving te voldoen.

Er is opdracht gegeven tot een doorlichting van de DIV functie. De uitkomsten en gevolgen daarvan zullen we ook inzichtelijk maken.

12: Toezicht (BOA), ondermijning en terugtredend politietoezicht
Al enige tijd is merkbaar dat de politie zich meer gaat richten op haar kerntaken. Het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Gevolg is dat leefbaarheidstaken weinig of geen aandacht meer krijgen. Denk hierbij aan jeugdoverlast, assistentie ongevallen en begeleiding van protestmarsen. Daarnaast komt geregeld de vraag welke BOA’s dienst hebben bij evenementen. De politie is hierbij alleen aanwezig zodra de veiligheid in het gedrang is. Bestuurlijk is de wens uitgesproken juist meer capaciteit in te zetten op leefbaarheid, verkeersveiligheid, natuur, openbare ruimte en groen. Deze wens is vastgelegd in een OWO-breed vastgesteld beleidsplan vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de fysieke leefomgeving.

[4] Zie bijlage 1: Ontwikkelingen binnen OWO

Ondermijning, de beweging waarbij criminele activiteiten steeds meer verweven raken met onze maatschappij vraagt nadrukkelijk aandacht van onze organisaties. Er zal geïnvesteerd moeten worden in bewustwording, een scherpe blik bij vergunningverlening (BIBOB toets) en toezicht en handhaving, om zowel in capaciteit als in kwaliteit toegerust te zijn voor deze ontwikkelingen.

Voor 2019 waren avond- en weekenddiensten uitzonderingen. Sinds 2019 regel. Om juist dan wanneer het nodig is zichtbaar te zijn. Dit vraag aandacht voor voldoende capaciteit en voor veiligheid van de betrokken medewerkers. Alleen op pad is uit den boze.
De drie OWO-gemeenten vragen daarnaast om extra inzet bij lokale projecten. Met de huidige capaciteit en kwaliteit zijn we als OWO niet in staat deze taken op te pakken.

13: Dienstverlening en toegang tot Sociaal domein
Onlangs is de visie op dienstverlening vastgesteld. Hierin staan belangrijke uitgangspunten en thema's die we willen gebruiken om te kijken hoe de dienstverlening beter kan. De gemeente is er voor iedereen. Daarom willen we oog hebben voor de verschillende mensen, wensen en behoeften. Hierbij betrekken we ook de resultaten van het experiment laagdrempelige toegang tot het Sociaal domein dat op dit moment is gehuisvest in Griffioenpark 3.

Dienstverlening is een van de ontwikkellijnen voor de organisatieontwikkeling en sluit aan op de visie die is geformuleerd voor de organisatie: werkt van buiten naar binnen, staat midden in de maatschappij en deelt kennis en vakmanschap.

Deze brede visie op dienstverlening kan leiden tot (fysieke) herinrichting van de toegang. Hiervoor zijn nog geen budgetten beschikbaar.

14: Centrumplan en Pastorieplein
Vanaf 2020 is er samen met ondernemers en inwoners gewerkt aan plannen om het centrum van Wolvega compacter, aantrekkelijker en toekomstbestendig te maken. Om uitvoering te kunnen geven aan de ambitieuze plannen is budget beschikbaar gesteld. De voorbereiding van de herinrichting van het winkelgebied ligt op koers en verwacht wordt dat de herinrichting in 2023 zal worden afgerond. Daarbij zijn wel een aantal mogelijke belemmeringen aan de orde. Ten eerste zullen de nutsbedrijven hun werk aan de bekabeling tijdig moeten kunnen uitvoeren. Dit is om verschillende redenen niet vanzelfsprekend en dit kan dus een remmende factor zijn. Ten tweede hebben we te maken met sterk stijgende prijzen van het te gebruiken materiaal. Mogelijk gaat dit leiden tot een keus om de ambitie, bijvoorbeeld t.a.v. de materiaalkeuze, bij te stellen of extra budget toe te kennen.

Voor de herontwikkeling van het Pastorieplein is geen budget gereserveerd. Volgens opdracht van de raad is inmiddels gestart met de integrale planvorming voor dit kansrijke gebied. We ontkomen er niet aan dat er een ontwikkelkrediet voor dit deel moet worden opgehaald. Dit kan worden gezien als voorinvestering waarbij het overigens de vraag is of de gemeente alle voorbereidingskosten in rekening kan, mag en wil brengen aan particulieren. Er is vertrouwen dat er als dekking voor deze plannen subsidies kunnen worden binnengehaald, maar zeker is dit allerminst. Ook hier kan een bijstelling van ambitie of budget dus aan de orde zijn.

15: Bestuurlijke vernieuwing en participatie
In onze Omgevingsvisie en het bestuursakkoord 2018-2022 stond het faciliteren van initiatieven vanuit de samenleving (wijken en kernen) de afgelopen periode hoog op de agenda. De ervaringen die opgedaan zijn, onder andere met de rol van gebiedswethouder, kunnen in deze nieuwe raadsperiode verder worden ontwikkeld en gericht. Daarbij is dan wel een goede wisselwerking met de vakwethouder nodig.

De werkwijze met een Maatschappelijke Overeenkomst, waarmee in de pilot omgevingsvisie Nijeholtpade is gewerkt, kan verder worden ontwikkeld en breder worden ingezet. Dit geldt ook voor de Dorpsontwikkelingsmethodiek (DOM), een samenwerkingsmethode die dorpen en gemeente ondersteunt samen te werken aan de ontwikkeling van het dorp. De dorpen in de Groote Veenpolder hebben hun krachten gebundeld en gaan nu als eerste met de gemeente aan de slag met de DOM-aanpak. Meerdere dorpen hebben aangegeven een dergelijke samenwerking met de gemeente te willen aangaan.

In de afgelopen bestuursperiode is er ook gewerkt met gebiedswethouders. Bezien moet worden of deze werkwijze gecontinueerd zou moeten worden en hoe.

Aandachtspunt is wel dat er voor de initiatieven die uit deze en andere trajecten voortkomen, buiten het dorpenfonds, geen extra budgetten beschikbaar zijn.

Als bijzonder participatieproject wijzen wij nog op bestemming Wolvega.

Bestemming Wolvega is een bijzonder project gericht op het versterken van de sociale structuren en samenhang in Wolvega. In het project draait het om het vergroten van de sociale kwaliteit. Het is aan de inwoners en de sociale verbanden waar zij deel van uitmaken om initiatief te nemen en zelf aan de slag te gaan in hun eigen leefomgeving. De gemeentelijke organisatie heeft een faciliterende en ondersteunende rol, maar neemt de door de inwoners geïnitieerde processen niet over. Vanuit de Regiodeal is voor dit project budget beschikbaar.

Gezien het karakter van het project, is communicatie over de doelen en inzet van de gemeente op bestuurlijk niveau belangrijk. Er kunnen initiatieven ontstaan waarvoor geen budgetten beschikbaar zijn vanuit de gemeente.

Paragrafen

Samenwerking

De gemeente kent verschillende rollen en verantwoordelijkheden afhankelijk van welke taak we uitvoeren.

Op een aantal terreinen is de gemeente autonoom. We zijn de eerste overheid en de gemeenteraad bepaalt wat er moet gebeuren. Op een aantal andere terreinen voert de gemeente uit wat de Europese- of Rijksoverheid van ons vraagt danwel ons oplegt. Binnen deze kaders wordt het beleid uitgevoerd (medebewind).

We zien ook steeds vaker dat we taken kwalitatief beter en efficiënter kunnen uitvoeren door samen te werken met anderen. Zo bepaalt het Rijk dat gemeenten een aantal nationale wetten in gezamenlijkheid moeten uitvoeren, bijvoorbeeld in de vorm van een Gemeenschappelijke Regeling. Denk aan de FUMO, GGD, VRF. Naast deze verplichte samenwerkingen zijn er ook samenwerkingen die een vrijwillig karakter hebben. Gewoon omdat we weten dat de uitvoering efficiënter en doelmatiger is en omdat we denken daardoor minder kwetsbaar te zijn, goedkoper en of meer zeggenschap te hebben op dat terrein.

Als voorbeeld noemen we de samenwerking in OWO verband. Samenwerking op het gebied van belastingen, ICT, vergunningen, inkoop en bedrijfsvoering. In de afgelopen periode is er ook gewerkt met beleidstafels over de Omgevingswet, duurzaamheid en recreatie/toerisme.
Een goed voorbeeld in dit kader is ook de samenwerking in de Regiodeal. De rijksoverheid heeft met vijf gemeenten een afspraak gemaakt en daardoor komt er ook veel extra rijksgeld naar de gemeente toe. Deze vormen van samenwerking zien we in de toekomst vaker op ons afkomen.

Als gevolg van een steeds ingewikkelder en mondig wordende samenleving, complexe opgaven en wensen zal de gemeente sowieso steeds vaker andere partijen nodig hebben om resultaten te boeken. Samenwerken met partijen die kunnen meefinancieren, mee-ontwikkelen en die we nodig hebben omdat we als gemeente op sommige terreinen niet bevoegd zijn, danwel onvoldoende kracht hebben.

Kortom, als gemeente moeten we op diverse terreinen steeds vaker samenwerken met ondernemers, inwoners, maatschappelijke instellingen en andere overheden om resultaten te kunnen boeken. Dat betekent iets voor onze bestuurlijke wensen en resultaten die we de komende jaren willen bereiken. We zullen met andere partijen moeten overleggen en afstemmen. Dit is van invloed op u als raad, op het college, maar vergt ook veel van de ambtelijke organisatie.

Ontwikkelingen financieel perspectief

Ons financieel meerjarenperspectief is vastgesteld bij de programmabegroting 2022. De wereld staat echter niet stil en daarmee de ontwikkelingen binnen ons financieel meerjarenperspectief ook niet. In september en december hebben we, net als in andere jaren, informatie gekregen over onze uitkering uit het gemeentefonds. Daarnaast is er aan het einde van 2021 een regeerakkoord verschenen waarin ook diverse ontwikkelingen worden genoemd die van invloed zijn op de financiën van de Nederlandse gemeenten. Hierna lichten wij de verschillende ontwikkelingen toe, waardoor u een beeld krijgt van wat er in de komende tijd op financieel gebied aan komt.

Stand van het meerjarenperspectief

x €1.000	2022	2023	2024	2025	2026
Saldo begroting 2022-2025	**99**	**-346**	**87**	**366**	**1017**
Septembercirculaire	1.517	1.034	1.058	1.233	808
Decembercirculaire	354	240	237	240	251
Indexatie	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200	-1.200
Herijking gemeentefonds		390	780	1.040	1.040
Verwachte wijzigingen middelen jeugd nav Commissie van Wijzen	0	0	0	0	0
Regeerakkoord en verwachte ontwikkelingen o.a. genoemd in overdrachtsdocument	pm	pm	pm	pm	pm
Nieuw begrotingssaldo na ontwikkelingen	**771**	**119**	**962**	**1.680**	**1.916**

Het saldo van de begroting is voor het laatst vastgesteld bij de Begroting 2022. Nadien hebben wij een septembercirculaire en decembercirculaire ontvangen. Naar aanleiding daarvan hebben we een nieuwe berekening van de uitkering van het gemeentefonds gemaakt. De gemeenteraad heeft hierover memo's ontvangen. Deze nieuwe berekeningen lijken een positief effect te hebben op onze financiële middelen. We moeten er echter rekening mee houden dat hier tegenover ook extra uitgaven staan. Wij verwachten, gezien de economische ontwikkelingen, dat we loon- en prijscompensatie moeten toepassen op onze begroting.
In bovenstaande tabel hebben wij ook nog andere ontwikkelingen genoemd. Deze lichten wij hieronder verder toe.

Herijking gemeentefonds
Gemeenten ontvangen jaarlijks geld van het Rijk. Een groot deel daarvan krijgen gemeenten via het gemeentefonds. De jaarlijkse bijdrage aan gemeenten via het gemeentefonds bedraagt zo'n € 30 miljard en dit wordt vanaf 2023 anders verdeeld. Begin 2021 hebben de fondsbeheerders (ministeries van BZK en Financiën) een voorstel voor een nieuw verdeelmodel gedaan aan de gemeenten. Dit voorstel leidde tot veel kritische vragen over de nieuwe verdeling. Naar aanleiding van deze vragen deden de fondsbeheerders in de zomer van 2021 een aangepast voorstel voor de nieuwe verdeling van het gemeentefonds. Ook dit voorstel leidt tot kritiek. Er zijn onduidelijkheden over de transparantie en de verdeeleffecten van het nieuwe model. In de extra ALV van de VNG is een resolutie aangenomen waarin het volgende wordt gesteld:

- Het huidige verdeelmodel te vervangen door het nieuwe verdeelmodel.
- Dat de fondsbeheerders volledig recht doen aan de punten uit het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB).
- Het verdeelmodel in te voeren als het in lijn met de aanbevelingen van het ROB-advies is aangepast en de koek (het gemeentefonds) is vergroot.
- Te borgen dat het doorontwikkelde model op draagvlak bij de gemeenten en ROB kan rekenen.
- Als de invoering door de punten hiervoor genoemd leiden tot uitstel, dat de voordeelgemeenten wel ingaande 2023 via een interim-regeling voor het voordeel worden gecompenseerd.

Het kabinet heeft tot op heden nog geen besluit genomen over het nieuwe verdeelmodel. Volgens planning maakt het Rijk in de meicirculaire van 2022 de definitieve berekening van het nieuwe verdeelmodel bekend.

Berekenen we het aandeel van gemeente Weststellingwerf in het gemeentefonds volgens het nieuwste verdeelmodel, dan ontvangen wij vanaf 2023 meer inkomsten vanuit het gemeentefonds (€ 80 per inwoner). Dit voordeel wordt hoogstwaarschijnlijk gefaseerd en gelimiteerd ingevoerd.
Voorzichtigheidshalve zijn wij in de tabel uitgegaan van een plus van € 40 per inwoner (in stappen van maximaal € 15 per inwoner per jaar).

Verwachte wijzigingen middelen jeugd n.a.v. de Commissie van Wijzen
In juni 2021 kregen wij bericht van het Rijk over de uitspraak van de Commissie van Wijzen over de tekorten die zijn ontstaan bij de gemeenten naar aanleiding van de jeugdzorg. Er is besloten om landelijk € 1,3 miljard extra inkomsten beschikbaar te stellen aan de gemeenten. Wij krijgen als gemeente € 2,0 miljoen van deze extra gelden in 2022. Daarnaast is landelijk besloten en bevestigd door onze toezichthouder dat gemeenten 75% van de bedragen die de Commissie van Wijzen voor de jaren 2023, 2024 en 2025 hebben genoemd, op mogen nemen in hun begroting. Let wel, dit is een stelpost en wil niet zeggen dat wij deze bedragen ook daadwerkelijk ontvangen in de toekomst.
Op dit moment is er veel onzekerheid over deze extra gelden. In het regeerakkoord is namelijk een taakstelling opgenomen m.b.t. de jeugdzorg. Dat zou betekenen dat het kabinet zich niet houdt aan de uitspraak van de Commissie van Wijzen. Het betekent zelfs een extra korting op de rijksmiddelen die de gemeenten ontvangen.

Gezien de ontwikkelingen in de Eerste Kamer, waar een motie is aangenomen over bovenstaand onderwerp, gaan we er van uit dat we in ieder geval de Rijksmiddelen ontvangen zoals we hebben begroot (75% van het bedrag van de Commissie van Wijzen).

Regeerakkoord en verwachte ontwikkelingen o.a. genoemd in overdrachtsdocument
De Nederlandse gemeenten zijn het eens met de aandacht in het regeerakkoord voor woningtekort, klimaat, kansenongelijkheid en preventieve gezondheidszorg. Tegelijkertijd zijn er grote zorgen. Deze zorgen betreffen het werken als één overheid en de voornemens van het kabinet met de gemeentefinanciën. De financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten staat onder druk. Daar heeft het regeerakkoord geen verandering in gebracht. In tegendeel, de druk is zelfs groter geworden.

Zo wordt via het regeerakkoord de opschalingskorting slechts opgeschort in plaats van volledig afgeschaft. De opschalingskorting is eerder voor 2022 al stopgezet. In het regeerakkoord wordt dit nu doorgetrokken naar 2023 tot en met 2025. Het vervelende is echter dat wij vanaf 2026 deze korting wel weer moeten verwerken in ons financieel perspectief. Dat betekent een verslechtering van het perspectief vanaf 2026.

Ook kondigt het regeerakkoord een nieuwe specifieke uitkering aan voor de woningbouwambitie. De financiering van deze ambitie is echter bijzonder. Hiervoor wordt namelijk geld uit het gemeentefonds gehaald (€ 1,6 miljard) om vervolgens in een specifieke uitkering weer ter beschikking te stellen aan gemeenten. Met andere woorden: dit is een sigaar uit eigen doos.

Tot slot gaat het regeerakkoord ook nog in op de bekostigingssystematiek (de ‘Samen trap op, samen trap af’ systematiek). Zo lijkt een aantal uitgaven buiten de reguliere bekostiging gehouden te worden. Dat houdt in dat de Rijksuitgaven wel stijgen naar aanleiding van het regeerakkoord, maar het gemeentefonds stijgt niet in dezelfde verhouding mee. Dit wijkt af van de huidige afspraken van bekostiging. Verder meldt het regeerakkoord: ‘Om een stabielere bekostiging voor de gemeenten te realiseren en hun autonomie te vergroten, wordt in de komende jaren een nieuwe bekostigingssystematiek voor de periode ná 2025 uitgewerkt. Daarbij wordt de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied betrokken.’

Het regeerakkoord is financieel nog niet doorgerekend. Inmiddels hebben wij wel een vooraankondiging ontvangen van een extra informatiebrief. Eind maart, vooruitlopend op de meicirculaire 2022, ontvangen wij een eerste doorkijk van de financiële gevolgen van het regeerakkoord voor onze gemeente.

Ombuigingen
In het huidige financieel meerjarenperspectief, zoals hierboven geschetst, is een taakstelling opgenomen van € 0,5 miljoen in 2023 oplopend naar € 1,0 miljoen in 2024 en verder. Om deze taakstelling te kunnen behalen is een project opgestart om tot een maatregelenpakket te komen. In bijlage 2 wordt dit project en de stand van zaken toegelicht. Wordt de taakstelling niet gehaald, dan betekent dit een negatief effect op ons financieel meerjarenperspectief.
Daarnaast is besloten om de ‘Grip op’ programma’s te intensiveren. Ook hiervoor is een project ingericht. Dit project wordt toegelicht in bijlage 3.

Samenvattend
De financiën van onze gemeenten zijn aan verandering onderhevig. Ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. De financiële situatie is ten opzichte van het perspectief bij de begroting 2022 verbeterd. Wij zien dan ook een stabiele financiële situatie voor onze gemeente in de komende raadsperiode. De financiële situatie op de langere termijn, met name na 2025, is nog erg onzeker.
Bij de voorjaarsnota 2022 wordt het financieel meerjarenperspectief opnieuw geactualiseerd.

Personeel en Organisatieontwikkeling

Landelijke ontwikkelingen
Landelijk zien we dat gemeentelijke organisaties te maken hebben met een aantal trends in hun organisatie. Een daarvan is dat er sprake is van veel mobiliteit van medewerkers en groot verloop. De arbeidsmarkt wordt steeds krapper. Zagen we de krapte in het aanbod van medewerkers eerst nog vooral binnen één domein, nu zien we dat het aanbod over de hele linie schaars wordt. Daarnaast vissen gemeenten allemaal in dezelfde (krappe) vijver. Ook zien we steeds meer ambtenaren die kiezen om hun loopbaan te vervolgen als zelfstandig ondernemer/freelancer.

Tegen deze achtergrond wordt goed werkgeverschap steeds belangrijker en zullen gemeenten hun medewerkers moeten vinden, binden en boeien zodat ze bij hun organisatie komen en blijven. Naast de aantrekkelijkheid als organisatie vergroten en het vinden van medewerkers, gaat het erom dat medewerkers gemotiveerd hun talenten willen blijven inzetten voor de organisatie waar ze werken. Belangrijke thema's in dit kader zijn het ervaren van eigenaarschap en autonomie, werken vanuit de bedoeling, persoonlijke aandacht, het ruimte geven aan ontwikkeling en werken vanuit het talent van de medewerker. Het meer inbesteden van werk past bij deze ontwikkeling.

Een andere landelijke trend is de veranderende rol van gemeenten. De positionering van het lokaal bestuur en inwoners is in ontwikkeling. De betrokkenheid en participatie van inwoners neemt toe. De wereld om ons heen verandert in rap tempo en de complexiteit van het werk neemt toe. Dat brengt flinke uitdagingen voor gemeenten met zich mee. Dat merken gemeentelijke organisaties iedere dag en dat vraagt veel van medewerkers. En tegelijkertijd maakt dat het werk ook zo uitdagend en interessant. Het belang van goede samenwerking neemt steeds meer toe. Maatschappelijke opgaven vragen steeds vaker om samenwerking en een integrale aanpak. Van medewerkers in gemeenteland vraagt dit een ontwikkeling naar een andere houding, gedrag en competenties.

Ontwikkelingen in Weststellingwerf
Naast deze landelijke trends waren er voor onze eigen organisatie aanleidingen en uitdagingen om in 2021 een organisatieontwikkeling met elkaar in te gaan.

- <u>Groei</u>
  Onze organisatie is de afgelopen jaren in omvang gegroeid. Verschillende (nieuwe) taken zijn we als gemeente zelf gaan uitvoeren. Denk aan de decentralisaties, de sociale werkvoorziening, welzijnswerk (Timpaan) enzovoort. Hierdoor is het aantal medewerkers in dienst van de gemeente fors toegenomen. De leidinggevende structuur is echter niet in eenzelfde mate mee gegroeid. Op verschillende plekken in de organisatie is de span of control hierdoor te groot geworden. Als de span of control te groot wordt voor een leidinggevende is het onmogelijk de medewerker te helpen bij diens ontwikkeling van andere competenties en houding en gedrag. Deze groei heeft er ook toe geleid dat er wat betreft omvang en span of control grote verschillen zijn ontstaan vooral in het sociale en fysieke domein.

- <u>Behoefte aan integrale aansturing</u>

De behoefte aan samenwerking en integraliteit in de organisatie was en is groot en ook nodig om de huidige vraagstukken en opgaven in de samenleving aan te kunnen pakken. Met ingang van 2022 hebben we een passend toekomstbestendig aansturingsmodel ingevoerd gericht op een flexibele, wendbare op de samenleving gerichte organisatie. Waar ons oude model de eigen afdeling meer centraal stelde, werken we nu in teams met een gezamenlijke, integrale verantwoordelijkheid.

De volgende stap

De landelijke ontwikkelingen en die in onze eigen organisatie maakten dat we toe waren aan een volgende stap. Een stap die onze organisatie verder helpt te bewegen richting een organisatie die van buiten naar binnen werkt, midden in de maatschappij staat en waar kennis en vakmanschap worden gedeeld. We doen niet alleen ‘de dingen goed’, maar ook ‘de goede dingen’. We ‘zeggen wat we doen’, ‘doen wat we zeggen’ en leggen hier verantwoording over af.

Overige onderwerpen

Programma 0 | Bestuur en Ondersteuning

Proces doorontwikkeling organisatie met PIM op expeditie
Via de volgende zes ontwikkellijnen werken we verder aan de doelstellingen van de organisatieontwikkeling:
1. Wendbaarheid en professionaliteit (cultuur): ondersteunen van medewerkers bij het ontwikkelen van een veranderende houding en gedrag, duidelijk opdrachtgever- en opdrachtnemerschap, leiderschapsprogramma.
2. Hybride werken: werken daar waar het werk is. Dit kan thuis, op kantoor, bij de inwoner of ergens anders zijn. Er ligt een nieuwe werkplekinrichting klaar.
3. Veranderende dienstverlening: Dienstverlening is iedere interactie en/of transactie tussen inwoners, ondernemers, bedrijven of instellingen en de gemeente en de samenwerkingspartners. We baseren onze dienstverlening op wat inwoners belangrijk vinden.
4. Structuurwijziging: vanaf 2022 gaan we werken met teams en teamleiders, opgavemanagers en een concernbrede aansturing door een driehoofdige directie.
5. Beheersing/stevig budgethouderschap: meer capaciteit en opleiding van en kennisdeling tussen budgethouders.
6. OWO en samenwerking: binnen de drie OWO-gemeenten delen medewerkers en management kennis en kunde en kijken ze waar ze elkaar in de uitvoering en kwaliteit kunnen versterken.

Faciliteren werkwijze college en raad op bestuurlijke vernieuwing
Een klankbordgroep van raadsleden en medewerkers van de organisatie onder voorzitterschap van burgemeester Van de Nadort buigt zich over een andere, meer flexibele opstelling van de raadszaal. Daartoe wordt samen met de architect van het gemeentehuis bekeken welk type tafel daarvoor de beste oplossing biedt.

Er is een werkgroep van de raad die als onderwerp bestuurlijke vernieuwing heeft. Het is de bedoeling van de oude raad dat deze werkgroep wordt gecontinueerd

Het faciliteren van initiatieven vanuit de samenleving (wijken en kernen)
Het dorpenfonds is in 2022 opnieuw beschikbaar en ingezet voor goede leefbaarheidsinitiatieven. Daarnaast wordt gewerkt aan de toekomstige opzet en werking van het dorpenfonds;

In overleg met Vereniging Kleine Dorpen Weststellingwerf werken we aan de bekendheid van en korte lijnen tussen het nieuwe gemeentebestuur en de plaatselijke belangen.

Het is de ambitie om de functie van dorpencoördinator ook in de grote kernen, Noordwolde en Wolvega een functie te laten vervullen. De wijze waarop dat moet worden uitgerold is nog onduidelijk.

Privacy en informatieveiligheid
De noodzaak om te voldoen aan de toenemende wet- en regelgeving, het uitvoeren van audits en zelfevaluaties, en het vergroten en borgen van het bewustzijn bij medewerkers blijft onverminderd groot. Naast alle werkzaamheden op het gebied van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (2018) en de hogere eisen voortkomend uit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (2020) moeten we vanaf 2022 ook periodiek audits (laten) uitvoeren op het naleven van de Wet politiegegevens.

Dit vraagt om doorontwikkeling van en meer capaciteit voor de centrale functies op het gebied van privacy en informatieveiligheid (privacy officer, functionaris gegevensbescherming en beveiligingsfunctionaris) binnen onze organisatie. In 2022 komen wij daarom met voorstellen de capaciteit voor deze taken structureel uit te breiden zodat wij kunnen voldoen aan alle toenemende verplichtingen en ontwikkelingen op het gebied van privacy en informatieveiligheid.

Programma 1 | Veiligheid

Beleidsplan integrale veiligheid
Het Integraal Veiligheidsbeleid loopt tot en met 2023. In deze aankomende twee jaren gaan we onder andere op het gebied van de ondermijnende criminaliteit het Bibob-beleid en het Damoclesbeleid actualiseren. Zal een branchescan onder de autobedrijven in Weststellingwerf worden uitgevoerd en organiseren we een integrale controle op de bedrijventerreinen. In het eerste helft van 2022 wordt het convenant Zorg & Veiligheid geactualiseerd. Ook gaan we de verbinding tussen de lokale brandweer aanhalen en vinden integrale controles op de brandveiligheid plaats.

Programma 2 | Verkeer, Vervoer en Waterstaat

Project herinrichting De Blesse
In het voorjaar van 2022 beginnen de nutsbedrijven met haar werkzaamheden. Zoals bij u bekend zijn er leverantieproblemen bij deze bedrijven. Hierdoor is de planning dat wij in het najaar 2022 aanbesteden. Uitvoering van de herinrichting vindt naar verwachting plaats in 2023.

Autoluwe Lycklamaweg met veilige spoorwegovergang langzaam verkeer
We beraden ons op de vraag of er een alternatief plan voor de Lycklamaweg kan worden opgesteld dat resulteert in het gewenste verkeerskundige effect en waarvoor voldoende draagvlak gevonden kan worden. De hiervoor benodigde aanvullende verkeerstellingen zijn inmiddels uitgevoerd en begin 2022 zullen we mede op basis hiervan bepalen welk vervolg we aan het herinrichtingsplan voor de Lycklamaweg kunnen geven. Om de plannen voor deze verkeersknelpunten te kunnen beoordelen in de bredere context van verkeersafwikkeling in het gebied, is een integrale verkeersvisie als leidraad nodig.

Programma 3 | Economie

Aanpak versterken lokale economie
Een kwartiermaker onderzoekt op dit moment op welke manier we een beleidsmedewerker economie en toerisme kunnen positioneren en met welk takenpakket. Het onderzoek wordt na het eerste kwartaal 2022 opgeleverd.

Samen met de ondernemersverenigingen/belangengroeperingen gaan we onderzoeken of het opstellen van een ondernemersagenda wenselijk en/of haalbaar is.

Voor de bedrijventerreinen in Weststellingwerf bestaat er geen eenduidige visie voor wat mogelijk is binnen de bestemming. Met name een onderbouwing voor het wel of niet toestaan van detailhandel op een bedrijventerrein zal duidelijk moeten worden gemaakt met aanvullend beleid op de regelgeving. Wij zien ook graag dat de bedrijven die zich vestigen op het bedrijventerrein voor werkgelegenheid zorgen in Weststellingwerf. Daarom willen wij graag de vestiging van bijvoorbeeld garageboxen op bedrijventerreinen moeilijker maken. Daarnaast zal ook de overweging gemaakt dienen te worden voor het kiezen van locaties ten behoeve van uitbreiding van de bedrijventerreinen.

De veiligheid op onze bedrijventerreinen wensen wij te verhogen door de deelname aan het Project Keurmerk Veilig Ondernemen Bedrijventerreinen (KVO-B). Dit is in samenwerking met Stichting Parkmanagement Bedrijventerreinen Wolvega, politie en brandweer.

Versterken (kern-)winkelstructuur Wolvega
Naast de plannen voor de herinrichting van het winkelgebied en het Pastorieplein in Wolvega, werken we aan het de uitbreiden van activiteiten en evenementen in het centrum. Ook staat in 1e helft 2022 het meten van de tevredenheid bij ondernemers en bezoekers in de planning.

Programma 4 | Onderwijs

Samenhangende visie op onderwijs

In de komende collegeperiode zal de door de raad aangenomen visienota moeten worden uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma in samenwerking met het onderwijsveld en de ketenpartners.

Toekomstbestendig onderwijshuisvestingsplan
Het proces van overleg zal leiden tot een concept voor het ISHP, dat gedragen wordt door gemeente(raad) en schoolbesturen en waar ook andere partijen, zoals de kinderopvang mee kunnen instemmen.

Programma 5 | Sport, Cultuur en Recreatie

Sport en bewegen
Het belang van sport en bewegen voor participatie en gezondheid is in verschillende (beleids)documenten zoals het Gezondheidsbeleid en het Lokaal Sportakkoord onderstreept. Een beweegvriendelijke leefomgeving, toekomstbestendige sportaccommodaties, de inzet van beweegcoaches en bloeiende sportverenigingen ondersteunen een zo groot mogelijke deelname van inwoners aan sportactiviteiten. Blijvende aandacht voor dit werkveld is nodig om de verschillende maatschappelijke doelen die met sport kunnen worden bereikt, te realiseren.

Versterken van het kunst- en cultuuraanbod in Weststellingwerf
De coronacrisis heeft in het jaar 2021 en ook bij de overgang naar het jaar 2022 nog steeds een grote impact op de culturele sector. Daarmee is een directe zorgvraag aangegeven door de sector. Deze vraag sluit aan op de inzet van een gemeentelijk ondersteuningspakket. De huidige inzet is gericht op deze noodzakelijke ondersteuning (gesprekken/meedenken, subsidieregelingen, boekwerk 'Ruimte voor kunst en cultuur in coronatijd'). Door deze actualiteit is de start van de inzet voor een kaderstellende notitie versterking kunst- en cultuur aanbod doorgeschoven naar een volgende periode.

Bevorderen recreatie en toerisme Weststellingwerf
De afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan het bevorderen van recreatie en toerisme in onze gemeente. Voorbeelden zijn: Driewegsluis, Noordwolde en de Koloniën van Weldadigheid. Dit heeft tot verschillende aansprekende resultaten geleid. Het mooie landschap en de toeristische en recreatieve voorzieningen waarover we nu al beschikken, maken onze gemeente kansrijk om het recreatief en toeristisch profiel verder te ontwikkelen en te verzilveren. Nu de Koloniën van weldadigheid zijn aangewezen tot UNESCO Werelderfgoed, is het gewenst om hier op door te bouwen. De toeristische ontwikkelstrategie Zuidoost Friesland geeft hiertoe ook de nodige handvatten. Daarnaast is een aanvullend marktonderzoek naar de behoefte aan kampeerterreinen/camperplekken/recreatiewoningen en B&B ’s nodig.

Het platform Recreatie en Toerisme werkt nauw samen met Stichting Stiekm Trots. Zij initieert en ondersteunt campagnes en activiteiten om meer toeristen en recreanten naar Weststellingwerf trekken.

Onlangs is het DO Inrichtingsplan Driewegsluis door de raad behandeld. De uitvoering van het plan wordt nu opgepakt. Met de inrichting krijgt het gebied een kwaliteitsimpuls en een belangrijke (nieuwe) functie voor dagrecreatie.

Programma 6 | Sociaal domein

Toegang Sociaal domein
Aan het einde van de proefperiode moet duidelijk zijn of de proef Griffioenpark 3 is geslaagd en of en op welke wijze deze voorziening door kan gaan. In verband met de opzegtermijn voor de huur van de locatie moet dit besluit in januari 2023 genomen worden.

Maatschappelijke voorzieningen

Het is wenselijk verder na te denken hoe om te gaan met de diverse maatschappelijke voorzieningen. Het gaat hierbij om voorzieningen die al of niet door de gemeente worden georganiseerd en gefinancierd. Daarnaast zijn deze voorzieningen soms in gemeentelijke accommodaties georganiseerd of accommodaties die (deels) worden gefinancierd door de gemeente.

In een nieuwe collegeperiode zal bezien worden of dit onderwerp opgepakt wordt en hoe, al dan niet met een voorbereidingskrediet.

Ten aanzien van Harten 10 moet er een nieuwe prestatieovereenkomst komen voor 2023 en verder.

Armoede, schulden en laaggeletterdheid
De integrale aanpak armoede, schulden en laaggeletterdheid heeft als doel te voorkomen dat inwoners schulden maken, de financiële zelfredzaamheid van inwoners te bevorderen en inwoners de kans te geven om hun bestaanszekerheid te vergroten. Daarvoor is het wel nodig om in deze aanpak te blijven investeren.

Thema's hierbij zijn: de financiële zelfredzaamheid van statushouders, schulden en geldzorgen voorkomen middels vroegsignalering van schulden, het tegengaan van energiearmoede en het adviesrecht bewindvoering.

Wmo
De transformatie van het Sociaal domein gaat onder meer over het ontwikkelen van nieuwe werkwijzen, het slimmer samenwerken en het doorbreken van schotten. Investeren in het op gang brengen van samenwerking tussen de sociale basis, huisartsen, wijkverpleegkundigen, zorgaanbieders en het gebiedsteam kan dus een belangrijke bijdrage leveren aan de transformatie. Door ook inwoners en ervaringsdeskundige inwoners te betrekken bij de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen/voorzieningen neemt de kans op succesvolle interventies vanuit dit nieuwe lokale netwerk toe. Daarbij moet er aandacht zijn voor beleid gericht op verschillende doelgroepen, zoals inwoners met psychische of psychosociale kwetsbaarheid, dementie, eenzaamheid en langer thuis wonen.

Jeugd
De komende jaren is de afbakening van de specialistische jeugdhulp die wordt ingekocht via SDF en de jeugdhulp die we lokaal inrichten een belangrijk onderwerp. De ingezette lijn van Grip op Jeugd kan worden doorgezet en versterkt door verder te werken aan het versterken van de sociale basis en preventie, en het verbeteren van de samenwerking met de 'eerste lijns'zorg. Het begrip normaliseren hoort hierbij.

Voor het optimaliseren van het nieuwe stelsel (na de decentralisatie) is het belangrijk om naast de lokale inrichting te werken aan sterke, regionale samenwerking. Dit door vorm te geven aan de nog vast te stellen provinciale Regiovisie.

Participatie
Het vergroten van de arbeids- en maatschappelijke participatie vraagt aandacht, ook in tijden dat het economisch beter gaat. Vooral inwoners die verder van de arbeidsmarkt afstaan hebben hierbij hulp nodig om weer deel te kunnen nemen. Het Kabinet heeft hiertoe het Breed Offensief opgestart.

Als gemeente hebben we met de nieuwe Wet Inburgering een nieuwe rol gekregen. Doel is om inburgeringsplichtigen zo snel mogelijk te laten meedoen in de Nederlandse samenleving, het liefst met betaald werk.

Bestemming Noordwolde
We gaan de lopende deelprojecten uitvoeren samen met het dorp, inclusief het ontwikkelen van een toekomstvisie voor Noordwolde. We nodigen inwoners actief uit en stimuleren samenwerking tussen bestaande partijen, zodat resultaten en verbindingen geborgd worden voor het einde van het project. Bestemming Noordwolde loop nog tot en met 2023.

Programma 7 | Volksgezondheid en Milieu

Gezondheid
Door uitvoering te geven aan het vastgestelde lokaal gezondheidsbeleid' blijven we samen met interne en externe partijen de gezondheid beschermen en bevorderen van onze inwoners. En het verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen. Dit doen we door het stimuleren van een gezonde leefstijl, het realiseren van een gezonde fysieke en sociale leefomgeving en het bevorderen van een gezonde geest.

Regiodeal
In de regio werken de gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf, Opsterland, Smallingerland, Weststellingwerf, de provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân samen met het Rijk om de doelen voor vitale kernen en een veerkrachtig landschap te bereiken. Hierin investeren we samen met onze inwoners, agrariërs, onderwijs, ondernemers, natuurbeheerders en maatschappelijke organisaties. Uiteindelijke doel van de Regiodeal is de brede welvaart in de regio te versterken. De huidige Regiodeal gaat over €30 miljoen (50% Rijksbijdrage).

Er worden 25 projecten uitgevoerd in het kader van de Regio Deal. In Weststellingwerf werken we onder meer aan:

- Bestemming Wolvega
- Gebiedsontwikkeling Beekdal Linde en water voor natuur en landbouw in Oldelamer.
- Zuidelijke poort Friese Wouden
- Zorgeconomie
- Duurzame lokale energie

Diftar
Binnen het programma duurzaamheid is de circulaire economie een van de pijlers. Een belangrijk onderdeel van de circulaire economie is het hergebruiken van afval als grondstof voor nieuwe producten en het terugdringen van de hoeveelheid restafval. Hiervoor is het nodig afval op een goede manier te scheiden. Het is ook Rijksbeleid om de fractie restafval terug te dringen. De tarieven voor het verwerken van het restafval, waaronder de verbrandingsbelasting, worden ook hoger.

Het grondstoffenbeleidsplan uit 2021 geeft kaders voor de koers, de doelstellingen en de activiteiten voor de komende jaren. Met het vaststellen van dit beleid heeft de raad ook gekozen voor het invoeren van Diftar, waarbij de afvalstoffenheffing voor huishoudens afhangt van de hoeveelheid (rest)afval die zij aanbieden. Door de raad is nadrukkelijke aandacht gevraagd voor de bewustwording en betrokkenheid van inwoners bij de implementatie van dit systeem. Daarbij koos de raad voor een getrapte invoering via Diftar naar Diftar+.

De invoerdatum van 1 januari 2022 bleek onhaalbaar vanwege leveringsproblemen van noodzakelijke onderdelen voor de inzameling van het huishoudelijk afval. De implementatie van Diftar zal echter wel verder opgepakt moeten worden, waarbij een aandachtspunt is dat de invoeringsdata van Diftar en Diftar+ in de tijd naar elkaar toe kruipen. Om een kostenefficiency invoering te realiseren is aandacht voor dit onderwerp in 2022 zeer gewenst.

Programma 8 | Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Stedelijke Vernieuwing

Lindewijk
Gefaseerd bouwen van 200 nieuwe woningen in de periode t/m 2029.
Start bouwrijp maken vanaf februari 2022.
Uitgifte eerste particuliere kavels vanaf april 2022.
Vanaf medio 2022 ook de uitgifte van bouwlocaties voor projectmatige woningbouw, waarbij het primaat eerst ligt bij starterswoningen en seniorenwoningen (hofjes).

Fietspad langs de Linde
De aanleg van het fietspad langs de Linde met als doel een kwalitatief goed fietspad langs de Linde van de Driewegsluis tot aan het Lolkema's bruggetje heeft de nodige tegenslag gekend. Met name in fase 2 bleken door tegenvallers in de uitvoering de kosten voor de aanleg van dit deel van het fietspad veel hoger dan vooraf berekend. Inmiddels is er een akkoord met de provincie om ieder een deel van de extra kosten te betalen, waarbij de provincie zich bereid heeft getoond het grootste deel voor haar rekening te nemen. Gesprekken zijn hierover nog gaande. Met het oplossen van dit knelpunt kan binnenkort iedereen weer door het Beekdal Linde fietsen. Op dit ogenblik gaan we ervan uit dat in de voorjaarsnota een dekkingsvoorstel aan u wordt aangeboden.

Bijlage 1: Ontwikkelingen binnen OWO

Uitgelichte majeure ontwikkelingen in de OWO-samenwerking
De OWO-samenwerking is qua bestuurlijke afstemming en borging belegd bij de regiegroep, bestaande uit de drie burgemeesters en de drie gemeentesecretarissen. De drie burgemeester hebben daarbij de OWO-samenwerking in portefeuille.

Deze tekst is afstemming met de twee andere gemeenten gemaakt.

1. arbeidsmarkt en personeelsopbouw
Binnen de afdelingen van OWO is sprake van een onevenwichtige personeelsopbouw waar op sommige taakvelden in de nabije toekomst uitstroom van veel medewerkers tegelijkertijd wordt verwacht. Daarnaast is sprake van een krappe arbeidsmarkt waarin andere organisaties vaak meer kunnen bieden. Ook dat leidt tot verloop en verlies van kennis en talent. In deze arbeidsmarkt is het lastig om goede mensen te werven. Met name op het vlak van ICT en Financiën is het aanbod zeer schaars en zijn de looneisen hoog. Dit leidt tot risico's in het waarborgen van kwaliteit en continuïteit. Inhuur is een kostbare oplossing. Zelfs externe expertise is vaak lastig te vinden. We zullen moeten inzetten op creatieve manieren om mensen aan ons te binden en om eigen talent te behouden. Dit vraagt om inzet op arbeidsmarktcommunicatie, om een doorlopende inzet op recruitment, om het opleiden van starters en het onder de loep nemen van ons loongebouw en concurrentiepositie op de arbeidsmarkt.

2. ICT
Het aandeel van ICT in de begroting van organisaties stijgt. Dit is het gevolg van de toenemende informatisering van dienstverlening en interne bedrijfsvoering. Van een ondersteunende taak is ICT steeds meer een integraal deel van de manier waarop wij werken geworden. Als organisaties winnen we aan kwaliteit en doelmatigheid, maar dit gaat niet zonder een stijging van de ICT kosten. De OWO gemeenten doen dit doelmatig. Sinds jaar en dag geven we fors minder uit dan de benchmark voor vergelijkbare gemeenten. Dat streven naar doelmatigheid houden we vast, maar een koerscorrectie is urgent nodig om niet door de hoeven te zakken. Daarnaast zullen we de trend van kostenstijgingen in de komende jaren onder ogen moeten zien.

Hier spelen drie belangrijke ontwikkelingen. Ten eerste zijn de eisen aan informatiebeveiliging en bestrijding van cybercrime hoger geworden. Met de dreiging van Russische cyberterreur wordt dit nog urgenter. Ten tweede is er nieuwe wetgeving, zoals de wet Open Overheid en de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, die naast de eerdere wetgeving rond privacy en gegevensbeveiliging (AVG) om extra inspanningen vraagt. Tenslotte willen we onze uitvoering effectiever maken door slim gebruik van data, het datagedreven werken.

Dit alles leidt, tezamen met de steeds verdere integratie van systemen en toename van afhankelijkheden ook tot een toegenomen complexiteit die vraagt om meer coördinatie en inhoudelijke afstemming, om inzet op architectuur en beheer van het applicatielandschap. Het managen van updates en de implementatie van nieuwe software vraagt een voortdurende inspanning. De zogenaamde 'roadmap' voor de komende jaren is omvangrijk en complex. Voor een uitgebreider toelichting op de opgave verwijzen we naar de algemene ICT paragraaf.

3. Documentaire InformatieVoorziening (DIV)
Documentaire informatievoorziening omvat het gehele proces van documenteren vanaf het begin tot en met archivering en vernietigen. Het is een complex proces met veel haken en ogen en waar de wetgever (nieuwe Archiefwet, Wet Open Overheid (WOO) en Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk verkeer (Wmebv) steeds meer eisen aan stelt. Het belang van (digitale) Informatievoorziening wordt ook door de tweede kamer gesteund door het aanstellen van een Minister Digitalisering. Ook stellen onze inwoners meer eisen aan het digitaal toegankelijk zijn van de gemeenten, zoals het digitaal inzien van milieu-bouwdossiers.

Het laatste archiefjaarverslag beoordeeld onze DIV als ‘matig’. Er is sprake van achterstanden op het gebied van archivering, die door overdracht van papieren archieven uit de drie gemeenten verder zijn opgelopen. We hebben een verbeterplan voorliggen. Om dit uit te voeren zullen we gedurende enkele jaren, jaarlijks ruim € 300.000,- moeten reserveren (in OWO-verband). Door de inhaalslag uit te smeren in de tijd, egaliseren we de kosten. In een tijdsbestek van vier tot vijf jaar kunnen we de archieven volledig digitaliseren en op orde brengen.

Ook hier zullen we nog een nadere risicoanalyse op los laten, waarbij we in overleg met de archiefinspectie zullen bezien wat minimaal nodig is om aan de wetgeving te voldoen.

4. Toezicht (BOA), ondermijning en terugtreding politietoezicht

Al enige tijd is merkbaar dat de politie zich meer gaat richten op haar kerntaken. Het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Gevolg is dat leefbaarheidstaken veel of geen aandacht meer krijgen. Denk hierbij aan jeugdoverlast, assistentie ongevallen en begeleiding van protestmarsen. Daarnaast komt geregeld de vraag welke BOA’s dienst hebben bij evenementen. De politie is hierbij alleen aanwezig zodra de veiligheid in het gedrang is. Bestuurlijk is de wens uitgesproken juist meer capaciteit in te zetten op leefbaarheid, verkeersveiligheid, natuur, openbare ruimte en groen. Deze wens is vastgelegd in een OWO-breed vastgesteld beleidsplan vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de fysieke leefomgeving.

Ondermijning, de beweging waarbij criminele activiteiten steeds meer verweven raken met onze maatschappij vraagt nadrukkelijk aandacht van onze organisaties. Er zal geïnvesteerd moeten worden in bewustwording, een scherpe blik bij vergunningverlening (BIBOB toets) en toezicht en handhaving, om zowel in capaciteit als in kwaliteit toegerust te zijn voor deze ontwikkelingen.

Voor 2019 waren avond- en weekenddiensten uitzonderingen. Sinds 2019 regel. Om juist dan wanneer het nodig is zichtbaar te zijn. Dit vraag aandacht voor voldoende capaciteit en voor veiligheid van de betrokken medewerkers. Alleen op pad is uit den boze.

De drie OWO-gemeenten vragen daarnaast om extra inzet bij lokale projecten. Met de huidige capaciteit en kwaliteit zijn we als OWO niet in staat deze taken op te pakken.

Incidenteel benodigd:

Voor extra capaciteit tbv lokale projecten die opgepakt moeten worden, naast de gevraagde inzet op de reguliere taken	€ 65.000

Structureel benodigd:

Structureel tbv BOA-capaciteit en /administratief juridische ondersteuning	€ 275.000

Samen met dit overdrachtsdocument bieden wij ook een aantal recente OWO-documenten aan.

Dit zijn achtergronddocumenten die in een vorige raadsperiode zijn opgesteld en tot besluit zijn gekomen. Het betreft de volgende documenten:

A. Oplegger overdrachtsdossier OWO (maart 2022). Met bijlagen:

1. ***Resultaat gesprekken OWO-visie***
2. ***OWO-visie***
3. ***OWO-verhaal***
4. ***Bestuursovereenkomst OWO***
5. ***OWO-jaarplan 2022***
6. ***Infographic Omgevingswet***

Bijlage 2: Project Stabiel, structureel saldo (stand van zaken)

Inleiding
Het financieel meerjarenperspectief liet in de Kadernota 2022 een negatief saldo zien. Het toenmalig college heeft toen nadrukkelijk benoemd dat zij uiterlijk in 2024 het meerjarenperspectief met een positief saldo wil sluiten. Om die reden is een project opgestart om tot een maatregelenpakket te komen dat het financiële tekort terugdringt. Dit is het project 'Stabiel, structureel saldo'. Daarnaast is besloten om de 'Grip op' programma's te intensiveren. Ook hiervoor is een project ingericht, genaamd 'Grip op 2.0'. Dit project wordt in bijlage 3 toegelicht.

Opdracht
Het doel het project 'Stabiel, structureel saldo' is te komen tot een pakket aan maatregelen (verhoging van inkomsten danwel verlaging van de uitgaven) om ons financiële tekort terug te dringen zodat wij vanaf 2024 een stabiel, structureel saldo in onze begroting hebben.
De opdracht van het project 'stabiel, structureel saldo' is te komen tot een maatregelenpakket van minimaal € 500.000 in 2023 oplopend naar € 1 miljoen in 2024.

Projectorganisatie
De opdracht van het project is omvangrijk. Om die reden is een projectstructuur ingericht. We werken in elk project met een stuurgroep en een projectgroep. De stuurgroep verstrekt de projectleider en de projectgroep de opdracht en bewaakt de voortgang van de opdracht. De projectleider informeert de stuurgroep op hoofdlijnen over het proces. De stuurgroep heeft een procesgerichte rol. De projectgroep gaat inhoudelijk aan de slag met de opdracht van het project. De projectgroep wordt aangestuurd door de projectleider.

Aanpak
Het project is gesplitst in een aantal fases. Daarbij wordt binnen het project 'Stabiel, structureel saldo' gekeken naar 3 categorieën maatregelen:
1. Financieel technische maatregelen;
2. Voorstellen uit eerdere ombuigingstrajecten of op basis van voorbeelden van andere gemeenten;
3. Herijking van beleid.

Het opstellen van de maatregelenpakketten wordt primair voorbereid door de organisatie en daarmee het college. Het project is er op gericht om voor de zomer van 2022 met een maatregelenpakket te komen.

Stand van zaken
Het project is momenteel in volle gang. Zoals we in het overdrachtsdocument bij het onderdeel financieel perspectief beschreven, zijn er de nodige ontwikkelingen gaande binnen onze financiële situatie. Daarnaast heeft de gemeenteraad een motie aangenomen over een kerntakendiscussie. Deze twee argumenten hebben er toe geleid dat wij de maatregel-categorieën uitwerken in volgorde van minst gevoelig naar meest gevoelig. Allereerst wordt naar financieel technische maatregelen gekeken. Hierbij kan gedacht worden aan administratieve wijzigingen zoals andere toerekeningen, lucht uit de budgetten, afschrijvingstermijnen enzovoort. Vervolgens worden de voorgestelde maatregelen uit eerdere bezuinigingsrondes of voorbeelden van andere gemeenten onderzocht. Mochten de eerste twee categorieën onvoldoende maatregelen opleveren, dan wordt gekeken naar herijking van beleid. Deze laatste categorie heeft echter een nauwe relatie met de kerntakendiscussie.

Op dit moment verwachten wij dat de eerste twee categorieën voldoende maatregelen opleveren om aan de taakstelling te kunnen voldoen.

Bijlage 3: Project Grip op Sociaal domein 2.0 (stand van zaken)

Aanleiding project
In de kadernota 2022-2025 werd een meerjarig negatief saldo gepresenteerd. Het college heeft daarbij kenbaar gemaakt uiterlijk in 2024 met een positief saldo te willen sluiten. Dit was aanleiding voor het college om een maatregelenpakket aan te kondigen, en een intensivering van de “Grip op” programma’s. De opdracht voor het project Grip op Sociaal domein (2.0) was tweeledig:
1: te komen tot een uitgebreid en aangescherpt pakket aan bezuinigingsmaatregelen om grip te krijgen op de kosten en kostenontwikkeling in het Sociaal domein (programma 6)

2: het (laten) uitvoeren van de eerder vastgestelde maatregelen binnen het project.
Doel van project Grip 2.0 is om gemeentelijk financiële tekort terug te dringen, zodat programma 6 Sociaal domein zo spoedig mogelijk (en uiterlijk vanaf 2024) een sluitend saldo laat zien. Daarbij moet rekening worden gehouden met de wettelijke kaders waarbinnen het sociaal domein moet opereren. Ook moet oog gehouden worden voor de transformatie die we willen bereiken, een andere manier van werken, waarbij de effecten pas op de langere termijn zichtbaar worden.

Wat hebben we gedaan?
<u>In beeld brengen bestaande maatregelen inclusief doorontwikkeling</u>
In juli 2021 is een plan van aanpak vastgesteld voor het project Grip 2.0. In 2019 was reeds een start gemaakt met het project Grip op Jeugd. In 2020 kwam daar het project Grip op Wmo bij. Beide (meerjarige) projecten dragen bij aan het grip krijgen op de kostenontwikkeling in het sociaal domein. In deze projecten hebben we gezien dat er een aantal knoppen zijn, waar we aan kunnen draaien om de kosten te beheersen. In Grip 2.0 worden deze projecten verder uitgevoerd. Daarnaast wordt onderzocht welke doorontwikkeling er mogelijk is voor verdere maatregelen om grip te krijgen. Daarbij is naar geheel begrotingsprogramma 6 gekeken.

Vanaf de start van het project is hernieuwd in beeld gebracht welke maatregelen in beide Grip-projecten zijn voorgenomen en wat de stand van zaken in de uitvoering was. Ook is met elkaar besproken welke ruimte we zien voor nieuwe maatregelen (binnen wettelijke kaders en beoogde transformatie). Belangrijke constatering is geweest dat de verschillende maatregelen van Grip op Jeugd en Grip op Wmo nog volop in ontwikkeling zijn. In een aantal gevallen moeten de effecten nog zichtbaar worden gemaakt. Een aantal maatregelen moet zelfs nog (deels) opgepakt worden, het ging immers om meerjarige maatregelen. We hebben gekeken welke doorontwikkelingsmogelijkheden nog gezien worden, binnen of in het verlengde van de eerdere deelmaatregelen.

Ook is duidelijk geworden hoe belangrijk het is om een goede basis voor de uitvoering neer te zetten, om maatregelen te laten landen. Voordat nieuwe maatregelen ontwikkeld kunnen worden, moeten eerst de huidige maatregelen goed ingebed worden. Er zit een grens aan het doorvoeren van veranderingen. Daarom is de keuze gemaakt om niet eerst volop in te zetten op het ontwikkelen van een nieuw palet aan maatregelen, maar prioriteit te geven aan het uitvoeren en doorontwikkelen van de bestaande maatregelen en de effecten daarvan in beeld te brengen.

Het oppakken van de verschillende maatregelen heeft gaandeweg wel tot nieuwe ideeën geleid. Wanneer daar ruimte voor is, worden deze opgepakt en indien nodig aan college en/of raad voorgelegd. Daarbij is uitgangspunt dat we ons houden aan de juridische beperkingen die de landelijke wetgeving ons oplegt. Het uitvoeren van heronderzoeken in de participatiewet is een mogelijkheid die in 2022 onderzocht zal worden. Ook de verbinding tussen de participatiewet en de Wmo biedt nog aanknopingspunten.

Met de implementatie van de verschillende maatregelen komen we ook tot het inzicht dat wanneer je altijd de ‘juiste’ doorverwijzing doet, je niet verder kunt besparen. Het feit dat je kunt besparen geeft aan dat je nu doorverwijzingen doet die niet nodig waren geweest of die goedkoper hadden gekund. Op enig moment leidt dat tot een evenwicht, waarin we doen wat nodig is en waarmee de kosten die daarvoor nodig zijn ook niet verder verlaagd kunnen worden.

Monitor sociaal domein
In het laatste kwartaal van 2021 is de monitor sociaal domein opgeleverd. Aan de hand van deze monitor kunnen we de ontwikkeling in het sociaal domein beter volgen. Dit is belangrijk om grip te krijgen op de ontwikkelingen. Deze monitor wordt 2 x per jaar opgeleverd aan de raad. Daarnaast werken we op ambtelijk niveau aan verdiepingsslagen in de data, om nog meer inzicht te krijgen. Hierbij gaat het om inzicht in (ontwikkeling van) aantallen cliënten, verwijzers, inzet van producten en de financiële vertaling daarvan. Deze monitor en de verdieping daarop helpt ons om inzicht te krijgen in de effecten van bepaalde maatregelen.

Financiële situatie
Ook de veranderende financiële situatie, waarin gemeenten als tegemoetkoming voor de tekorten in de jeugdzorg (uitspraak Commissie van Wijzen) extra budget hebben gekregen, hebben een rol gespeeld in de afwegingen en ontwikkeling van Grip 2.0. De extra middelen die in de begroting 2022 meerjarig aan programma 6 zijn toegevoegd geven meer financiële armslag. De regering moet nog wel een definitief besluit over deze extra middelen nemen (zie ook “ontwikkelingen financieel perspectief” elders in dit overdrachtsdocument). De jaarcijfers over 2021 geven in programma 6 “onder de streep” een flinke meevaller. We monitoren of dit effect meerjarig is, of dat bijvoorbeeld corona hier een behoorlijke (en mogelijk tijdelijke) invloed op heeft gehad. Ook op basis daarvan zijn aanvullende maatregelen (nog) niet nodig.

Potentiële besparing Programma 6 (voorjaarsnota 2022)
In de tweede helft van 2021 is nogmaals met de verschillende budgethouders van heel programma 6 kritisch gekeken naar de verschillende budgetten, de ontwikkeling daarvan en de budgetuitnutting. Op basis hiervan willen we bij de voorjaarsnota 2022, als resultaat van Grip 2.0 een voorstel doen voor een structurele besparing van (ruim) twee ton. Hierin worden o.a. bepaalde overlappen in budgetten aangescherpt.

Conclusie
Op basis van bovenstaande kunnen we aangeven dat we steeds meer grip krijgen op de ontwikkelingen in het sociaal domein en hoe we dit financieel moeten vertalen in onze begroting. Het blijft echter een complex geheel, waarin diverse partijen en ontwikkelingen met elkaar een rol spelen in de vraag en toewijzing en tariefbepaling.

Binnen Grip op Jeugd en Grip op Wmo zijn we nog niet “klaar” met de implementatie van de verschillende maatregelen. Er is nog ruimte om deze verder door te ontwikkelen en deels moet dat ook nog steeds om de beoogde en reeds ingeboekte besparingen te realiseren. Ook de inhoudelijke doorontwikkeling van deze taken vraagt tijd en afstemming met onze partners.

Gezien de financiële situatie in programma 6, mede door de extra ruimte die in de budgetten beschikbaar is gekomen maar ook de resultaten over 2021, hebben we hier tijd voor. We blijven inzetten op de uitvoering van Grip op Jeugd en Grip op Wmo. Implementatie van het huidige pakket plus de (inhoudelijke) doorontwikkeling daarvan en de verdieping in de monitoring biedt vooralsnog voldoende perspectief op grip op de kostenontwikkeling. De autonome zorggroei en kostenontwikkeling blijven daarin echter (qua omvang) een onzekere factor.

Bijlage 4: Klimaat en Duurzaamheid

Klimaat en duurzaamheid
De opgave uit het collegeprogramma 'Werken aan een duurzaam Weststellingwerf' heeft betrekking op klimaat en duurzaamheid. Dit is uitgewerkt in een programma gestructureerd rond 4 pijlers; energietransitie, een klimaat robuuste omgeving, circulaire economie én communicatie en samenwerking. Met beleidsbrieven (2020 en 2021) bieden we inzicht in de actuele acties/projecten binnen dit programma Het werken met beleidsbrieven sluit aan bij dit zeer dynamisch werkveld met verschillende (maatschappelijke) opgaven. Nieuwe ontwikkelingen of maatschappelijke initiatieven kunnen aanleiding zijn voor bijsturen van projecten, nieuwe acties of projecten binnen het programma.

In aanvulling op de Beleidsbrief 2021, kunnen al een aantal nieuwe ontwikkelingen benoemd worden. Deels is in de end-term review al inzicht gegeven in wat we de komende tijd nog verwachten te doen, Voorbeelden zijn: .

- Met de Regeling Reductie Energieverbruik Woningen (RREW) (€ 100.000) en de provinciale Subsidieregeling energiecoaches voor gemeenten in Fryslân (€ 50.000) wordt een vervolg gegeven aan het stimuleren van het treffen van energiebesparende maatregelen in woningen en het coachen van huurder of eigenaar-bewoner bij het besparen van energie. Doel is om met o.a. De Groene Bon circa 2000 woningen te bereiken (uitvoering Q1 en Q2 2022).

- Het Facetbestemmingsplan Kleine windmolens Weststellingwerf wordt aangeboden voor raadsvaststelling (eind Q2 2022).
- Aanvullend op de samenwerking met stichting De Duurzame Toekomst worden door een commerciële partij 150 warmtescans en energiecoachgesprekken uitgevoerd (Q1 2022).
- Er wordt gewerkt aan een gemeentelijk ambitieplan voor herstel en/of versterken van de biodiversiteit.
- Het voormalig streekagenda-project Ontwerp en design/Rotan 2.0 wordt eind Q2 2022 afgerond (medegefinancierd door de provincie Fryslân en in samenwerking met stichting Ambacht Noordwolde, Terra College en Technasium/Lindecollege).
- De invoer van Diftar wordt onderzocht samen met bestuurlijke klankbordgroep;

- Het uitvoeringsprogramma Transitievisie Warmte OWO wordt opgesteld;
- Binnen de Regiodeal wordt actieplan voor duurzame lokale energie uitgewerkt.

Aanvullend daarop brengen we hierna een aantal verwachtte ontwikkelingen onder uw aandacht. Deze springen er de komende jaren uit. Extra aandacht en eventueel inzet kan hiervoor nodig zijn. De volgorde zegt niets over belangrijkheid of prioriteit. Samenwerking met de OWO-gemeenten is wenselijk, zoals in het uitvoeringsprogramma Transitievisie Warmte OWO wordt benoemd.

Energietransitie
1 Regionale Energie Strategie (RES)
In de RES-Fryslân 1.0 is de eerste Friese inzet gepresenteerd om in 2030 met 3.0 TWh grootschalig duurzaam opgewekte elektriciteit bij te dragen aan de klimaatafspraken van Parijs. De bij deze RES betrokken partijen, overheden en maatschappelijke organisaties (FEA), geven nu vorm aan de uitvoering. En ze bereiden de RES 2.0 voor, die wordt in 2023 ter vaststelling aangeboden.
Ondertussen is vorig jaar in de EU afgesproken de ambitie met betrekking tot de reductie van de uitstoot van broeikasgassen verder aan te scherpen. Hoe dit concreet wordt uitgewerkt voor de klimaatambitie in Nederland moet nog duidelijk worden. In ieder geval is duidelijk, dat de RES 1.0 nog maar een eerste stap is.

Netwerkcongestie
Het voortvarend oppakken van grootschalige opwek van duurzame energie wordt geconfronteerd met

netwerkcongestie, zowel in de levering als teruglevering is er sprake van problemen. In Fryslân wordt niet alleen steeds meer duurzame elektriciteit opgewekt, er is ook een toename van bedrijvigheid en woningbouw. Liander kan op dit moment onvoldoende tempo maken om het netwerk mee te laten groeien. Door de hoge gasprijzen is de elektrificatie nog extra versneld en neemt dit probleem alleen maar toe.

- Er zal snel een betere en flexibelere infrastructuur gerealiseerd moeten worden. Om de problemen van levering en teruglevering van elektriciteit in Fryslân en de Noordoostpolder op te lossen in de periode 2022-2025 start Liander met het investeringsprogramma NuLelie .

- Met het maken van slimmere keuzes kan de infrabehoefte verminderd worden. Het vinden van een betere balans tussen levering en afname van energie. Ook slimmer opwekken en gebruiken helpt de congestie in het energienetwerk te beperken. In de Regiodeal heeft dit een prominente plek gekregen in het onderdeel duurzaamheid.

- Samenwerking overheden en netbeheerder is cruciaal om het netwerk versneld uit te kunnen breiden. Er wordt al samengewerkt in een provinciale taskforce. Fryslân is in drie regio's opgedeeld. Niet alle projecten kunnen gelijktijdig uitgevoerd worden. De wijze van prioriteren en de onderlinge afstemming daarover heeft nu de aandacht. Ook lokaal vraagt dit intensief en vooral tijdig contact tussen Liander en gemeente. Er staan zo'n 62 projecten in Fryslân op de agenda. Daarvoor zal ca 1000 km aan sleuven gegraven worden en worden transformaterhuisjes bijgeplaatst. Het project NuLelie zal veel werk in de openbare ruimte tot gevolg hebben. En daarmee impact hebben op de leefwereld van onze inwoners en bedrijven.

Ruimtelijke en maatschappelijke inpassing
Draagvlak voor grootschalige opwek betekent aandacht voor maatschappelijke en landschappelijke inpassing. De in RES-verband ontwikkelde Friese energiewaaier is te gebruiken in gesprekken hierover. De ruimtelijke inpassing van de opwek van energie en de daarvoor benodigde infrastructuur zal extra inzet vergen voor het ontwikkelen van ruimtelijke plannen en het daarvoor doorlopen van procedures en de participatie van betrokkenen.

In het licht van de netwerkcongestie en de noodzaak om het netwerk aan te passen, is het van belang, naast aandacht voor de techniek en processen, tijdig inwoners, bedrijven en dorpen te betrekken en te communiceren, om:

- de verwachtingen te managen bij initiatiefnemers van grootschalige opwek van zonne-energie;
- de verwachtingen te managen bij inwoners en bedrijven rond levering en teruglevering;
- over tijdig in gesprek te gaan over veranderingen in de openbare ruimte;
- het bewustzijn te vergroten van het belang om het energieverbruik te verlagen;
- meer aandacht en projecten te genereren rond de opslag van energie.

Participatie en communicatie
Een aanzienlijk deel van de warmtevraag zal opgevangen worden middels elektrificatie. Dit geldt met name in plattelandsgemeenten. Hier beïnvloeden de RES en de Warmtetransitie elkaar direct. De communicatie hierover, het bewustmaken, stimuleren en betrekken van dorpen, inwoners en bedrijven zal doorslaggevend zijn om resultaten te kunnen boeken. Voor grootschalige opwekprojecten wordt in RES-verband gezocht naar de wijze waarop invulling gegeven kan worden aan participatie (eigendom/financieel/zeggenschap) van lokaal duurzaam opgewekte energie.

Regierol gemeente
Hoewel de regie in de regio's bij gemeenten (RES) ligt, blijkt in de praktijk deze al sterk ingekaderd door provinciaal- en rijksbeleid. Daarmee ligt de regierol ook vooral op het proces, de samenwerking, het betrekken en eventueel faciliteren van verschillende belanghebbenden.

2 Warmtetransitie: een nieuwe structurele taak voor de gemeente

Waar de RES gaat over de grootschalige opwek van hernieuwbare elektriciteit, gaat de Warmtetransitie over het overstappen op alternatieven voor fossiele brandstof. We willen in Nederland versneld afscheid nemen van het gebruik van aardgas. De gemeenten hebben de regie hierin gevraagd en gekregen. Dit betekent in de praktijk, dat de warmtetransitie tot een gemeentelijke taak is geworden. Een taak waar we meerdere decennia mee aan de slag zullen zijn.

Transitievisie Warmte (OWO)

Weststellingwerf heeft een groot buitengebied met weinig grote eenduidige wijken. Er is (nog) geen collectieve warmtebron als alternatief voor aardgas. Kortom we krijgen vooral individuele, all-electric oplossingen. We willen met elkaar af van het gebruik van aardgas. Maar het is realistischer in te zetten op een tussenstap met hybride warmtepompen en ons voor 2030 te richten op de reductie van CO2-uitstoot, dan ons te richten op het aardgasvrij maken van een aantal woningen. Dit is ook meer in de geest van de doelstelling van het Klimaatakkoord. Voor hybride warmtepompen is een betrouwbaar elektriciteitsnetwerk belangrijk. Ook hierbij is de eerder benoemde netwerkcongestie een groot probleem. Daarom is dit ook het generieke spoor binnen de OWO-Transitievisie Warmte. In de praktijk betekent het terugbrengen van het energieverbruik vooral eerst flink isoleren. Vanzelfsprekend moet dit wel haalbaar en betaalbaar zijn. We kunnen dit alleen bereiken als onze inwoners, bedrijven en andere organisaties ook hun verantwoordelijkheid pakken en in actie komen.

Gemeentelijke taak

Gemeenten hebben de regie gekregen om in de gebouwde omgeving de CO2-uitstoot te reduceren.
Met de warmtetransitie heeft de gemeente er nu een structurele taak bij. De nieuwe warmtewet brengt ook nieuwe bevoegdheden, zoals het aanwijzen van uiteindelijk aardgasvrij te maken wijken. De participatie van inwoners en andere belanghebbenden hierbij is een voorwaarde.
Op dit moment worden gemeenten via de VNG geconsulteerd over het instrumentarium behorende bij de wet. Deze nieuwe taak vraagt structureel extra capaciteit.

Wel de regie, maar afhankelijk van anderen voor de uitvoering

Het energieverbruik terugdringen is een eerste stap richting een fossielvrij Weststellingwerf. Hierop ligt de focus in de OWO-Transitievisie Warmte. Daarin heeft de gemeente de regie, maar resultaten worden alleen geboekt als onze inwoners, bedrijven en andere organisaties hun gedrag aanpassen en gaan investeren. De gemeente verduurzaamt niet gebouwen, dat doen woningeigenaren en andere gebouweigenaren.
De gemeentelijke werkzaamheden focussen vooral op de route richting klimaatneutraliteit: wat moeten we doen om resultaten te boeken en hoe doen we dat? Wat hebben de verschillende doelgroepen nodig? Communicatie en samenwerking is daarin cruciaal. We sluiten aan op initiatieven uit de “mienskip” en werken van buiten naar binnen aan deze maatschappelijke opgave. We staan aan het begin van een transitie die decennia gaat duren. Daarom wordt gewerkt aan een dynamische participatie- en communicatiecampagne waarin de richting waarin we bewegen centraal staat. Steeds weer zullen we zoeken wat past bij de fase waarin doelgroepen zich bevinden en ontwikkelingen die zich voordoen. Ook de rol van de gemeente kan daarin wisselen en zal om regelmatig reflecteren vragen.

Communicatie en samenwerken

De gemeente heeft verschillende wettelijke taken op het gebied van klimaat en duurzaamheid, denk aan de warmtetransitie, het afvoeren van huishoudelijk afval en de afvoer van water in de gebouwde omgeving. Ze voert regie, ze voert uit, doet aanbestedingen of vervult een voorbeeldrol. Gelijktijdig wordt van inwoners, ondernemers en andere organisaties verwacht, dat ze verantwoordelijkheid nemen, hun gedrag veranderen en investeren in woning of eigendom. Dit moet resulteren in het terugdringen van de CO2-uitstoot, aan de grondstofverspilling en omgaan met klimaatveranderingen. Zorgpunt hierbij zal altijd zijn, dat niet iedereen in staat is dit op eigen kracht te doen. Structureel inzet van middelen voor deze taak binnen de gemeente(fte’s) om adequaat te informeren, faciliteren of stimuleren is onvermijdelijk.

3 Energieloket en ondersteuningspalet optimaliseren

Op dit moment is ons verplichte gemeentelijke energieloket ingevuld met een digitaal loket via Duurzaambouwloket. Er wordt verkend hoe dit geoptimaliseerd zou kunnen worden en op onderdelen aangevuld met een “fysieke” component. Of dit een bemensd loket moet worden, een pop-up karakter moet krijgen of een rondreizend loket wordt in wijken of dorpen waar projecten lopen is nog onbekend. Helder is, dat we zullen inspelen op de (klant)reis die afgelegd wordt. Niet iedereen stapt op het zelfde station in de trein richting het verlagen van de CO2 reductie, de bagage verschilt en daarmee de behoefte. Soms staat kennisoverdracht centraal om bewustwording en gevoel voor urgentie te creëren, maar mensen kunnen ook al actiegerichter zijn en op zoek zijn naar onafhankelijk technisch of financieel advies ter voorbereiding op bijvoorbeeld de keuze voor een alternatieve warmtebron.

Daarop aansluitend zal er altijd sprake zijn van een divers aanbod om passend te faciliteren tijdens die reis. Een samenhangend palet van “groene bonnen”, warmtescans, energiecoaching, maatwerkadvisering, webinars, tijdelijke acties of heel concreet om in één van de dorpen een collectief project of het opstellen van een uitvoeringsplan te begeleiden.

Op onderdelen is de samenwerking met OWO-gemeenten te overwegen, zoals in de uitvoering van de Transitievisie Warmte.

4 Participatie en communicatie

Gemeenten hebben de regie over de energietransitie in de gebouwde omgeving gevraagd en kregen. Om gestelde doelen te kunnen bereiken is de route daarnaar toe doorslaggevend. En hoewel de gemeente de regie heeft, heeft ze maar een beperkte zeggenschap over de daadwerkelijke uitvoering. Er wordt veel gevraagd van inwoners en diverse bedrijven en organisaties. De toegang tot informatie, het bewustwordingsproces en de diverse behoeften op de route onder de verschillende doelgroepen om over te gaan tot actie, verantwoordelijkheid te nemen is een continu punt van aandacht.

U zult er rekening mee moeten houden, dat bij de wettelijke taak in de energietransitie de gemeente ook geacht wordt hier haar inwoners en andere belanghouders in te betrekken. Ten aanzien van de invoer van Diftar hebt u hier zelf nadrukkelijk voorwaarden aan gesteld.

Naast algemeen beleid voor participatie zal er voor de verschillende opgaven binnen klimaat en duurzaamheid voortdurend sprake zijn van een continue dialoog. Juist ook om aan te kunnen sluiten bij initiatieven én behoeften in de maatschappij. Soms met kennis en soms door ondersteuning, verleiding en met goede voorbeelden.

5 Monitoring

Onlangs werd duidelijk, dat in Fryslân veel gemeenten niet uit de voeten kunnen met de opdracht van de rijksoverheid in 2030 20% van de woningen afgekoppeld te hebben van het aardgas. Dat geldt ook voor de OWO-gemeenten. In de Transitievisie Warmte hebben de OWO-gemeenten duidelijk gemaakt in te zetten op 20% minder CO2 uitstoot in 2030. Dezelfde richting en hetzelfde einddoel, maar met andere tussenresultaten. Dan is van belang tussentijds te weten of we op de goede weg zijn, of er bijgestuurd moet worden en of er al wat te vieren valt. Monitoring dient dan niet enkel de verantwoording, maar kan ook gebruikt worden om aan te moedigen en te vergelijken met anderen.

Vanuit diverse beleidsthema’s zijn er indicatoren die duiden op het behalen van resultaten verbonden met de klimaatdoelen. Er vindt een verkenning plaats om deze gerichter in te zetten. Daarmee doelen we om het tussendoor rapporteren en eventueel bijsturen in bestuurlijke context, maar ook inzicht bieden aan extern betrokkenen, zoals onze dorpen, over de bereikte resultaten en de uitdagingen die nog voor ons liggen.

6 Energiearmoede

Zoals gezegd er wordt veel gevraagd van onze inwoners om de eigen woning te verduurzamen en minder energie te verbruiken. Sommige huishoudens geven meer dan 10% van hun inkomsten uit aan energie. Dan wordt gesproken van energiearmoede. Vaak zijn dit huishoudens die al kwetsbaar zijn en betaalproblemen hebben. Met de stijgende gasprijzen is deze problematiek extra in het nieuws gekomen. Dit betreft een nauwe samenwerking met het sociaal domein. Ook woningcorporaties zien wij hierin als belangrijke partners. Dit verdient ook uw aandacht.

7 Palet ondersteuning energietransitie

Ons streven om de klimaatdoelen te halen heeft alleen kans van slagen als op alle beleidsdomeinen de klimaat- en milieuproblemen aangegrepen worden om de transitie voor iedereen in Weststellingwerf rechtvaardig en inclusief te maken. Een samenhangend aanbod moet aansluiten op de diverse behoefte en kan variëren in de tijd. U kunt denken aan:

- Een doorlopende communicatiecampagne
- Een loket, zowel digitaal als fysiek en eventueel op locatie voor zowel technische, praktische als financiële informatie
- De inzet van energiecoaching, warmtescans en maatwerkadviezen
- Een combi van individuele advisering en bijeenkomsten voor groepen
- (pop-up) showrooms met producten
- Samenwerking met lokale bedrijven
- Het delen van voorbeelden

8 Circulaire economie

Bij verschillende teams is al aandacht voor maatschappelijk verantwoord inkopen. Ons streefdoel is 100% circulair inkopen. Met onze OWO-collega's verwachten we hier gerichter aan te kunnen werken. Welke (tussen)doelen voor circulariteit en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen hierbij horen vraagt een verdere uitwerking. Ook de vraag hoe en in welke projecten we als organisatie beter invulling kunnen geven vanuit onze voorbeeldpositie op het gebied van energietransitie, social return en circulair inkopen kan dan beantwoord worden.

9 Invoer Diftar

De raad wil zelf betrokken zijn bij de voorbereiding van de invoer van Diftar. Daarbij is er specifiek aandacht gevraagd voor de bewustwording en betrokkenheid van inwoners.

10 Risico's

Het grootste probleem kan de komende jaren nog wel eens de beschikbaarheid zijn van voldoende gekwalificeerde mensen om uitvoering te geven aan energietransitie, de "handjes in het veld". Zoals binnen de warmtetransitie het verstrekken van (maatwerk)adviezen en bij bouw- en installatiebedrijven in de verduurzaming van gebouwen. Dit geldt overigens niet exclusief voor onze gemeente. Samenwerking met bedrijfsleven en onderwijs mag daarom niet achterblijven. Het betrekken van jongeren en zij-instromers is een uitdaging, maar biedt wellicht ook koppelkansen.

Aandachtspunten**:**

1. Regionale Energie Strategie, met aandacht voor het opstellen van de RES 2.0, de netwerkcongestie, de aanpassing van het netwerk, de ruimtelijke inpassing van (grootschalige) duurzame opwek in Weststellingwerf en van de netwerkaanpassing

2. Warmtetransitie is nieuwe structurele gemeentelijke taak, met aandacht voor ingezet beleid, de structurele inzet van extra middelen voor deze taak binnen de gemeente(fte's) en een structureler aanbod om inwoners te faciliteren (denk aan energiecoaching en maatwerkadvisering voor inwoners), de nieuwe warmtewet, de samenwerking met OWO-gemeenten in de uitvoering van de Transitievisie Warmte.
3. Energieloket en ondersteuningspalet optimaliseren, met aandacht voor digitale en fysieke bereikbaarheid, de rol van de gemeente, de "klantreis van inwoners", samenhangend aanbod voor diverse doelgroepen, variërend van informatieoverdracht, bijeenkomsten virtueel of in dorpshuis tot financiële producten gericht op de haal- en betaalbaarheid.
4. Participatie en communicatie op het gebied van Klimaat en Duurzaamheid, met aandacht voor de rol van de gemeente in verschillende projecten, de samenwerking met andere partijen en initiatiefnemers. Participatie is in de energietransitie een voorwaarde vanuit het rijk en nodig om in de transitie resultaten te bereiken. Onze communicatie moet aansluiten op de (klant)reis die mensen aan gaan en oog en oor hebben voor de behoefte in verschillende etappes.
5. Monitoring, met aandacht voor tussenresultaten op de route naar het bereiken van klimaatdoelstellingen Weststellingwerf. Om bij te sturen, te vieren, te verantwoorden, te stimuleren met voorbeelden, structureler aandacht geven aan klimaat en duurzaamheid binnen diverse beleidsvelden.
6. Energiearmoede, met extra aandacht voor de haalbaarheid en betaalbaarheid van de warmte transitie, voor armoede, schuldhulpverlening, inclusie, nieuwe (financiële) producten om iedereen mee te kunnen laten doen, koppelkansen.
7. Palet ondersteuning energietransitie, met aandacht voor de rol van de gemeente en de behoefte onder inwoners, bedrijven en andere partijen, de koppelkansen met onderwijs
8. Circulaire economie, met aandacht voor het bereiken van (tussen)doelen voor circulariteit en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Hoe willen we als organisatie presteren in onze voorbeeldpositie op het gebied van energietransitie, social return en circulair inkopen.
9. Invoer Diftar, met aandacht voor de bewustwording en betrokkenheid van inwoners.
10. Risico's, met in het bijzonder aandacht voor het tekort aan gekwalificeerde mensen om uitvoering te geven aan de energietransitie, de handjes in het veld, aandacht om samen met bedrijfsleven en onderwijs jongeren bij klimaat en duurzaamheid te betrekken.

Bijlage 5: Typisch Weststellingwerf

Typisch Weststellingwerf

Weststellingwerf is een plattelandsgemeente met ruim 25.500 inwoners en maar liefst 26 dorpen. Noordwolde en Wolvega zijn de grootste dorpen en hebben een gevarieerd aanbod aan voorzieningen en ondernemingen. De 24 kleinere dorpen hebben elk hun eigen charme met alle belangrijke voorzieningen binnen handbereik. Kenmerkend voor Weststellingwerf is de ondernemersgeest van de inwoners. Dit blijkt uit de vele bedrijven maar ook uit de inzet voor het eigen dorp en buurt onder het mom van “Mit mekeer, veur mekeer”.

Stellingwerfs /cultuurhistorie Weststellingwerf kent een rijke, bijzondere cultuurhistorie en dit is vooral nog terug te horen in de streektaal; het Stellingwerfs. Ondanks de geografische ligging in Friesland, heeft Weststellingwerf een sterke verbondenheid met de streektaal Stellingwerfs. In zowel West- als Ooststellingwerf wordt Stellingwerfs gesproken, het is een streektaal uit het Nedersaksisch. De rivier de Tjonger is de natuurlijke taalscheiding met de rest van Friesland. Er wordt in de gemeente wel Fries gesproken, maar op scholen is geen Friestalig onderwijs. Sinds de jaren 80 is de gemeente Weststellingwerf vrijgesteld van de Friese Taalwet die in de gehele provincie Friesland geldt. In plaats van een aanbod Friestalig onderwijs wordt op de scholen in Weststellingwerf het vak heemkunde aangeboden. Het woord “heem” is te vergelijken met het Engelse woord “home”. Het doel van het vak heemkunde is dat kinderen kennis opdoen van hun eigen woonomgeving. Binnen het vak heemkunde is er daarom specifiek aandacht voor de streektaal Stellingwerfs, de geschiedenis, de natuur, het landschap, de bewoners en kunst.

Een veelzijdige groene gemeente Weststellingwerf ligt op de overgang van de hooggelegen zandgronden van Drenthe en Overijssel naar de laaggelegen veengebieden van de provincie Friesland. Met name het gebied tussen Steenwijk en Heerenveen wordt gekenmerkt door een afwisseling van hoger gelegen zandruggen en lager gelegen beekdalen, die ruwweg in oostwest-richting lopen. Weststellingwerf heeft een aantal parels in het landschap; een groot aantal natuurgebieden, waaronder enkele van (inter)nationaal belang, zoals de Rottige Meente/Brandemeer en de Lendevallei. Deze natuur draagt zeer bij aan de identiteit van Weststellingwerf. Het landschap van Weststellingwerf buiten de natuurgebieden is in hoofdzaak agrarisch van karakter.

Werkgelegenheid en economische positie Weststellingwerf is een zogenaamde woongemeente. Dat wil zeggen dat veel inwoners naar andere plaatsen buiten de gemeente Weststellingwerf reizen voor hun werk. Toch heeft Weststellingwerf een flink aantal ondernemers vooral in de sectoren ‘landbouw- en voedingsindustrie’ en ‘handel en reparatie’. Ook ‘dienstverlening’ en dan met name zorg biedt veel werkgelegenheid in Weststellingwerf. Het gemiddeld besteedbaar huishoudinkomen in Zuidoost Fryslân, waar Weststellingwerf deel van uitmaakt, is in 2017 € 27.100. Dit is lager dan het gemiddelde huishoudinkomen in Nederland (€ 29.400), maar vrijwel gelijk aan het gemiddelde huishoudinkomen in Friesland (€ 27.000). Van de huishoudens in Zuidoost Fryslân - en ook in Friesland en Nederland - heeft 8 procent een inkomen onder de lageinkomensgrens. Ruim 3 procent van de huishoudens (Zuidoost Fryslân en Nederland) leeft vier jaar of langer in armoede.

Weststellingwerf; een vergrijzende gemeente In de afgelopen tien jaar is in Zuidoost Fryslân vooral het aantal 0- tot 15-jarigen en 25- tot 45-jarigen gedaald. Als gevolg hiervan dalen de komende jaren vooral het aantal 15- tot 25-jarigen en het aantal 45- tot 65-jarigen. Het aantal 65-plussers is in de afgelopen tien jaar het meest gestegen en deze stijging blijft naar verwachting in ieder geval doorgaan tot 2040. De trend in Zuidoost Fryslân is vergelijkbaar met de trend in geheel Fryslân. Als gevolg van deze vergrijzing en de afname van het aantal jongeren zal de beroepsbevolking in de komende jaren dalen. Verder zal het deel van de bevolking dat zorg nodig heeft toenemen, terwijl het deel dat hulp en ondersteuning kan bieden afneemt.

Omgevingsvisie: ‘ruimte voor kwaliteit’ Om de gemeente ook in de toekomst leefbaar te houden zet Weststellingwerf blijvend in op voorzieningen in de buurt. Bewoners hechten vooral aan voorzieningen op het gebied van onderwijs, ontmoeting, zorg en sport. Nog meer dan nu al het geval is zullen voorzieningen door middel van samenwerking overeind moeten worden gehouden. Bij deze benadering hoort een

andere rol van de gemeente dan we tot nu toe gewend zijn. De gemeente legt niet langer alles van bovenaf op, maar biedt nadrukkelijk ruimte voor maatwerk.